

ARADI KÖZLÖNY

POLITIKAI, TÁRSADALMI és KÖZGAZDASÁGI NAPI LAP.

Megjelenésnapok és újság utáni napokon

Előfizetési árak:

1 évre	12.-	fr. 1 évre	14.-	fr.
6 évre	60.-	fr. 6 évre	72.-	fr.
12 évre	110.-	fr. 12 évre	130.-	fr.

Hirdetések díja:

8 hasábes poltisor egyeztető hirdetésnél 6 kr., minden következőnél 4 kr. Helyesdjék kilométerenként 30 kr. Nyitóléc sora 15 krajczár.

Falk beszéde.

Arad, okt. 25.

Nagyon sokan hallgatták, mint mindig. Nagyon sokan okultak beszédén, mint rendszeren.

Mióta Falk Miksa Arad város képviselője, azóta egy politikai iskola van Aradon, melynek ugyan évenként csak egy előadása van, de a választók egy évre teljesen el vannak látva felvilágosítással a gondolatban tudják felfogni, uralni egész egységben a helyzetet.

Ne nagyozunk és valljuk be, hogy Falk egyike azoknak a kiváló, ritka képviselőknek, a kiktől beszámoló alkalmával választói észrevételül újabb és értékes állampolitikai ismereteket akceptálnak. Ez természetében fekszik éppen úgy annak a viszonynak, melyben ő a kormányhoz közel állva mindig be tekinthet a központi politika kulisszái közé, mint sajtóságot képezi a Falk politikai karakterének, mely idegenkedve a hatás érzékelésétől, szokatlanul őszintén nyilatkoztatta meg ott, ki a politikai tudás egyik legkiválóbb mestere. Innen van az, hogy beszédének nem egy passzusra mérésnek tűnik fel, ha rá gondolkodunk, hogy a konvencionális képviselői beszámoló legnagyobbrésze éppen az őszinteség hiánya miatt rendszeren nem egyéb, mint három bókolás a választók érzékenységére titulólván és így minden egyebet mondanak csak azt nem, a mit egy önértékelésben a választókerülettel szemben elhalgatói legalább is serelem: a valóság.

Mennyivel inkább kitűnő hatást gyakorolt Falk — mindjárt beszéde elején — azzal a fejtegetéssel, melyben megmagyarázta, hogy egy képviselőnek mindig lehet a viszonya, kötelessége választóival szemben, meddig hallgathat amaz ezokra és viszont ezek meddig tekinthetnek mandatumuk birtokosát, önálló meggyőződésű politikusként. Ebben a tekintetben felesleges minden utalásunk a beszéd e részére, mert az egy kitűnően kidolgozott esszé, melyet minden képviselő és választó betanulhat magának mihasznált végett, egy becsületes, őszinte politikai viszony keresztelése — kis kátának.

Mi sem természetesebb, mint hogy e kérdés fejtegetését Falk azon magyarázta szülte, melyet a védő-vita idején elfoglalt, s melyre nézve igen-igen jellemzően Falk úgy szólott, hogy „őszinte nyilatkozatot provokálni” jött egyáltalában most is Aradra. Aki az alatt közlött beszédében aztán olvasni fogja a hü ismertvéteket a védő-vita alatt a szabadelvű pártban és a kabinetben történetek: lehetetlen, hogy meg ne győzse egy részről az az erő, mely a pártban akkor volt legnagyobb, midőn az ellenzék a bomlást várta, lehetetlen, hogy ne imponáljon bárkinek is az a határozatlan tiszta magatartás, mit Tisza a kabinet-kérdés felvetése után lemondására proponált (a minnek az lett a következménye, hogy valamennyi illetékes személyiség kijelentette, hogy Tiszán kívül senki sem uraltatja a helyzetet) és lehetetlenül annak be nem látása, hogy Falknál férfiasabb és következetesebb módon nem viselkedhetett volna senki e kérdésben, éppen azért, hogy a municipium és a népgyűlés feliratával állott szemben. Ez idők politikai történetét különben Falk a lehető legújabb megvilágításban tárta elő és az ország-szerte mély figyelmet és benyomást fog kelteni már csak azért is, mert éppen a Falk szavahihetőségével van előadva, s egyes részben korrigálva.

Ebben a magatartásban, nincs mit dicsőírnünk Arad képviselőjét; dicsőírnünk fogják őt eléggé a z a l l e n z é k e r ő t l e n t á m a d á s á i . . . Itt áttért Falk a hadsereg kérdésére, melynek ő oly hivatott itélője és a mi-ről annyiszor nyilatkozott országos figyelmet kelte. Újat nem akar mondani, és s jnosnak tartja, hogy erről egyáltalán nyilatkozni kell, mert a hadsereg kérdése olyan értelemben, mint

nálunk — egyetlen európai államban sem létezik, pedig a szellemében a mi rossz van, az egyes — folyton ritkult — személyeké, a megoldását pedig a nemzetre nézve csakis törvényen alapuló jogainak méltóságos védelmezése által lehet üdvössé tenni. Hogy pedig a szellemre nézve már eddig is, minő várokozásokon felül járul és es. lehethet, arra nézve Falk a legközelebb s a legkitűnőbb példára mutat rá abban a fényes és meghatározó szívélény viszonyban, mely „Arad város polgárait és a hadsereg tagjait egyesíti.”

A mi a magyar kormány kebelében végbement személyi változásokat illeti, Falk itt sok tekintetben a Tiszához hasonló szellemben utalt az ellenzék azon manőverére, mely a kabinet életében minden áron disszonanciát akar felfedezni. Az e tekintetben leginkább felfestett három miniszter közül utal a legtöbbször kikiáltottára: Szilágyira, és itt egy csapással, röviden Falk csak annyit enged a bizonyításnak, hogy Tisza — már két évvel ezelőtt is szándékolta Szilágyit a kabinetnek megnyerni, de Szilágyi akkor is csak saját magát a g á r t v o n a k o d o t t ; n e m r é g l é p e t t k i a m é r s é k e l t e n n e z k é b b l é s n e m a k a r t a , h o g y e l é p é s é t m i n t a k o r m á n y r a j u t á s e g y e d ű l i v á g y á n a k k i f e j e z é s é t t e k i n t s é k .

De különben is, alig juthatott volna kirívóbb ellentétbe önmagával az ellenzék, mint e manőverrel, melynek az volt a főcélzata, hogy Tisza csak erősítgeti magát a z u j m i n i s t e r e k k e l ; r e g g e b b e n p e d i g a z j á r t a , h o g y T i s z a c s a k k ö z é s z e r ű t e h e t s é g ű b á p o k a t t ű r m e g m a g a m e l l e t t .

Emlegessünk itt kommentárt? . . . Es midőn így Falk elbánt az őszel-lemes modorában a lehető aktuális kérdésekkel, jött a legaktuálisabb: a közigazgatási reform. Es ha a beszéd eddigi folyamata alatt meg-megújult tetszés kísérte Falk szavait, még inkább kitört az e pontnál, hol Falkot, mint a közigazgatási reform ügyében már évtizedek óta elhárkoszték szereplő reformátort éljenzte hallgatósága. Itt el is állunk a kommentártól. Az ország többsége úgy is a Falk és a kormány által inaugurált nézetben van, és leszünk még többben is, ha többen tudják meg, hogy a javaslat a nemzet egységének megfelelőleg fogja kimélni az önkormányzati rendszert.

Háromszáz és fél millió budget mellett 400,000 forintot olvadt le a deficit. Ebben kulminál a pénzügyi helyzet Falk szerint is, ki a mig e fényes helyzetért méltó elismeréssel adóz Welkerlének, addig a kezdeményezés minden dicsőségét vindikálja Tiszára K á l m á n n a k , k i e g é s z s é g e ö n f e l a d o z á s á v a l m e g h i g y é k m e g — m o n d á c s a k n e m m e g i n d u l t a n F a l k — a t e h e r a l a t t m a j d n e m ö s s e r o s k a d v a d o l g o z o t t a z e r t , h o g y m o s t k ö z r e d e k e i n k k i e l e g i t é s e z i s h o z z á f o g h a t a r n e k .

Azt hisszük, hogy Arad mai képviselője eléggé illetékes annak a Tiszának a működését ismerni és bírálni, a ki kormányra lépte óta valóban: az ellenzéknek minden ocsárló szavával egy-egy üdvös tettet állíthat azamba.

Végül, Falk, ki annyit tett Aradért, beszéde legerényebb tónusában pár szóval Arad közügyeiről.

A hid-ügyben i l l e t é k e s h e l y r ő l , a l e g k ö z e l e b b i i d ő b e n h e l y e z t o b b f e l v i l á g o s í t á s t k i l á t á s a .

A királyi tábla decentralizációja, szerinte, még csak a s e l ő k é s z í t é s s t a d i u m á b a n v a n . H a t á r o z a t e g y á l t a l á n n i n c s . E r r e a z t á n , — a m i t h i z Aradon pártkülönbség nélkül minden ember, — igértésünlen munkásságát Aradért, A r a d m e g y e f ő i s p á n j á n a k e l é g g e n e m m a g a s z t a l l a t h o b u z g a l m a é s t á m o g a t á s a á l t a l s e g i t v e .

Falk nyugodt lehet, mert az e szavakra felugró eljenzésben és tapsban

őszintén, csalhatatlanul ki volt fejezve az, a mit választóitól egyedül kívánt: Tetteivel szemben lelkiismeretének ítéletét ratifikálták.

A képviselőház munkarendje. A képviselőház napirendjére — mint értesülünk — közelebb az „udvartartásról és Horvát-Szlavonországgal megújított pénzügyi egyezségről szóló törvényjavaslatok kerülnek. Ha a közmunka-törvényjavaslat tárgyalása igen hosszúra nyúlhat, annak tárgyalását is fébe kellene szakítani, hogy az említett törvényjavaslatok tárgyalhatók legyenek. Ezeknek elintézése után még az igazságügyminiszter pár kisebb javaslata fog napirendre kerülni.

Országgyűlés. A képviselőház lassan halad a közutakról és vámokról szóló törvényjavaslat részletes tárgyalásában. Csütörtökön mindössze négy paragrafust tárgyalt le. A 10-ik és 11-ik szakasz együttes tárgyalásán nagy vita fejlődött ki a fölött, hogy a miniszter hatásköre és a megyei autonómia jogköre miként körvonalaztassanak. A mérsékelt ellenzék részéről Gaál Jenő (pécakai) terjesztett be módosítójavaslatokat, melyek a miniszter diszkrecionális jogait szélesebb körre szorították; ez álláspont mellett sikra szálltak A p p o n y i Albert gróf, Grünwald Béla, Gullner Gyula, Percezel Miklós, Almásy Sándor és Szederkényi Nándor. A szabadelvű párt részéről György Endre a Gaál módosítása mellett szólott, míg az eredeti szöveg fenntartása mellett Baross Gábor miniszteren és Bezzerdj Viktor előadón kívül M ó r i o z Pál, Hieronymi Károly és V a r a s d y Károly foglaltak állást. A ház többsége az eredeti szöveget fogadta el. A 18-ik §-nál Molnár Antalnak és Gullner Gyulának fogadta el a ház egy-egy módosítását. Baross Gábor miniszter és György Endre felszólalása után a 14. §-nál pedig Váallyi Árpád javaslatát Tisza Kálmán miniszterelnök lezárólagosan elvetette a ház.

Falk Miksa beszéde Arad s. kir. város választópolgáraihoz!

(1889. október 25.) Tisztelt uraim!

Mióta szerencsém van Arad sz. k. városát az országgyűlésen képviselni, kedves szokásomá vált, legalább egyszer minden évben megjelenni Önök nagyrabecsült körében, résziat, hogy azon szivüdtő vendég szeretettel éveztem, melylyel Önök mindenkör kitüntetnek és mely nekem oly jól esik, résziat pedig és főleg azért, hogy a szőnyegen levő köztügek felett eszmét oserölünk, hogy ezen ügyekre vonatkozólag a magam s az Önök nézetei közti összehangot konstataljuk vagy a hol es azhang hiányzani találna, azt kölcsönös capacitatio által helyreállítani iparkodjunk. Főleg ez többi az, a mi engem és alkalommal is, az évek ily előhaladott szakában Önök körébe vezetők, miután követlenül a második ülészek befejezése után a delegációk előzése miatt ebbeli kötelességemnek meg nem felelhettem s a mi arra indít, hogy oly dolgokról is szóljak, melyekből hónapok választanai el és melyek különben sem oly kellemesek, hogy bárkinek is kedve lehetne sulyos indokok nélkül azokat újból felmelegíteni.

E második ülészek tanácskozásainak egyik legfontosabb tárgyát az új védőortvény képezte, melylyel szemben, hogy milyen volt az én magamatartásam, az Önök előtt ismeretes hanem ugyanezen tárgy és így ezen állásfoglalásom felett is, tisztelt választóimnak, mint ilyeneknek, nyilatkoznom tudomra még nem volt alkalmuk. Történt igiten innen két nyilatkozat, egyik a municipium, a másik egy népgyűlés részéről; mindkét nyilatkozatot azon tisztelettel vettem, mely a nyilatkozókat megilleti, sőt a népgyűlést megkeresés folytan ma-mam nyújtottam be a képviselőháznak, de választóim, vagy akárcsak a választók többsége nyilatkozatának sem az egyiket, sem a másikat nem tekinthettem s így olyannak sem, melylyel a képviselő egyik vagy másik értelemben számolni köteles.

Remélem, senki sem teszi fel rólam, hogy kétségbe akarám vonni a municipiumok abbéli jogát, mely szerint azok politikai kérdések felett nyilatkozhatnak és ezekre vonatkozólag az országgyűlésben fel is írhatnak; de a municipium bármily értelem nyilatkozatából a képviselő nézve semmiféle kötelezettség nem származhatik mert a képviselőt ma már nem a municipium küldi fel az országgyűlésre és nem is hivhatja onnan vissza. Hogy ez megeshűn, Kossuth Lajos nagy hazánkba egyik halhatatlan érdemét képezi és így valóban csodálkozni kellett annak idején, hogy éppen azok közül, kik Magyarországot volt kormányzója különleges híveinek vallják magokat — mert tisztelője minden magyar ember, — kit e föld

hord és egével betakar” — csodálkozni kellett, mondom, hogy e nagy férfi különleges hívei közül sokan mily furcsa következtetésekkel akartak levonni a képviselőkre nézve azon határozatokból, miket akkor egyik vagy másik municipium hozott és melyek csakis a municipiumok követkildési jogának és éppen Kossuth Lajos által oly bölcsen megszüntetett instrukcióknak szempontjából volnának igazolhatóak. De azon követelés, hogy a képviselő vagy tartsa magát a municipium határozatahoz, vagy tegye le mandatumát, magában véve is képtelenség, mert hiszen még az is megtörténhetik, hogy a választók többsége a municipiumot képviselő testületben kisebbséget képez és megfordítva, és hogy ennél fogva bizonyos kérdésben az egyiknek véleménye homlokegyenest ellenkezik a másikval. Hogy pedig a képviselőre nézve ily esetben két elentetés nézet — a municipium és a választók — egyszerre legyen irányadó, az, a mint mondom, csakugyan képtelenség volna . . . Ugyanez áll, csakugyan meg fokozott mértékben, a népgyűlésekről, melyről még az sem konstatalható, hány választó vett benne részt és melyben a nem választók nemcsak lehetnek, hanem rendszeren sokat is többségben lenni. Hogy pedig a választók többségének bizalmából megválasztott képviselő figyelembe vegye a nem választók oly határozatát, mely talán a választók többségének nézetével ellenkezik, ez aztán még nagyobb képtelenség volna.

De a népképviselői rendszer, melynek meghonosítása az 1848. év egyik legdicőbb vívmányát képezi, nem csak abban áll, hogy a municipiumok követkildési és visszahívási joga megszűnt, hanem annak természeteszerű corollariuma az, hogy a képviselőnek utasításokat adni egyáltalában senki sincs joga, hogy neki senkitől i y e n e k e t e l l o g d a n i n e m s a b a d , h o g y ő m i n d e n k o r é s m i n d e n b e n s a j á t m e g g y ő z ő d é s é t t a r t o z i k k ö v e t n i . E s i g y — h i z Ő n ö k k o z á v a n n a k s o k a , h o g y Ő n ö k e l ő t t a z i g a z i b a r á t t e l j e s ő z i n t e g y e n e k e t s z ó l o k — a z é n e l j á r á s o m o n a z e m v á l t o z t a t o t t v o l n a , h a c s a k u g y a n a v a l a s t o k t ö b b s é g e a z é n m e g g y ő z ő d é s e m m e l l e n k e z ő é r t e l e m b e n n y i l a t k o z t a t v o l n a . A z i l y n y i l a t k o z a t n a k u g y a n i s , a z é n i g y e n t e l e n n é z e t e m s e r i n t , n e m a z a k ö v e l t e z m é n y e , h o g y t e h á t a k é p v i s e l ő e l j o t t a s a j á t m e g g y ő z ő d é t s e g y e z s e r t e n v a l a s t o i a k a r a t á n a k r e n d e l i a l á m a g a t , h a n e m e g é z e n m á s v a l a m i — m i n d j á r t m e g m o n d o m , h o g y m i ; m e r t j ö l e s s e z t a d o l g o t e g y e z e r - m i n d e n k o r r a t i s z t á b a h o z n i . O l y k é p v i s e l ő , a k i r ő l e l ő r e m o n d h t ő v a g y a k i e l ő r e b i z o s i t h a t n a Ő n ö k e t , h o g y a z ő v é l e m é n y e é s a z Ő n ö k e m i n d e n k o r , m i n d e n f e n t o r g o é s v a l a m i k o r m é g f e l m e r t ű l h e t ő k é r d é s e r n e z v e u g y a n a z l e n d . I l y e n k é p v i s e l ő n e m e x i s t á l , h a c s a k o l y a t n e m a k a r n a k v a l a s t a n i , a k i n e k ö n á l l ó v é l e m é n y e e g y á l t a l á n n i n e s ; a z i l y e t p e d i g v a j o n m á s u t i m e g v a l a s z t a n á k - e , n e m t u d o m , d e h o g y A r a d v á r o s a m e g n e m v a l a s t a j a , a r ó l b i z o t v a g y o k . H a t e h á t a k é p v i s e l ő n e k v a n ö n á l l ó m e g g y ő z ő d é s e é s h a a z t á n k ö z t e é s v a l a s t o i k ö z t v a l a m e l y k é r d é s e r n e z v e v é l e m é n y k i t e t e s e g v a g y é p e n e l l e n t é t á l l b e , v a j o n m i a t e s z e d ? V a j o n i l y e s e t b e n a k é p v i s e l ő t e l j e s e n s o u v e r a i n - e , a v a l a s t o k t ö b b s é g e p e d i g m i n d e n j o g n é l k ű l v a l ó ? T á v o l r o l s e m ! N é z e t e m s e r i n t a d o l g n a g y o n e g y e z e r f a . H a k é p v i s e l ő e l j á r á s a n e m e g y i k m e g a v a l a s t o k t ö b b s é g e n e z e t e l e n t e t t e , a k o r a k é p v i s e l ő k ű t e l s v a l a s t o i e l ő t t m e g j e l e n n i é s e l j á r á s a n a k i n d o k a i t k i f e j t e n i . E k k o r a z t á n k é t l e h e t ő s é g v a n . V a g y s i k e r ű l a k é p v i s e l ő n e k v a l a s t o i t e l j á r á s a n a k h e l y e s e g e r ő l m e g g y ő z ő d é s i é s a k k o r t e m e t e s e n m i n d e n r e n d b e n v a n . V a g y p e d i g e z n e m s i k e r ű l : a k o r a v a l a s t o k o n a s o r m e g f o n t o l n i , v a j o n a z a z e g y k é r d é s , m e l y r e n e z v e v é l e m é n y ö k a k é p v i s e l ő t ő l e l t e r , n a g y o b b s u l y l a n b i r e , m i n t m i n d a z o n s o k m á s k é r d é s , m e l y k r e n e z v e k é p v i s e l ő j ű k k e l e g y e t e r e n e k ? H a a z e u t ó b b i k é r d é s e k r e v o n a t k o z o t e g y e t e r t é s e l ő t i k f o n t o s a b b n a k l á t s i k , m i n t a m e g e z e g y k é r d é s k ö r ű l f e l m e r t ű l e l t é r s , a k o r a k é p v i s e l ő t t o v á b b r a i s f o g j á k b i z a l m u k k a l m e g t i s t e l n i , e l l e n k e z ő e s e t b e n k i f o g j á k j e l e n t e n i , h o g y a k i t m e g v a l a s t o t t a k , u t ó l a g b i z a l m u k a t e l v e s z e t t e é s a k k o r m i n d e n t i s z e s e g i m e r ő k é p v i s e l ő t u d n i f o g j a m i k e l l t e n n i . A z é n i d e j ö v e t e l e m e k t e h á t e u t a l i s a z a e z ő l j a , h o g y i l y n y i l a t k o z a t o t p r o v o k á l j a k Ő n ö k r é s z é r ő l . N e m b o c s á t k o z o m a n n a k b i r á l a t á b a , v a j o n a m u n i c i p i u m v a g y a n é p g y ű l é s h a t á r o z a t a i é r d e m i l e g h e l y e s e k v e g y m e r , m e r e r r e n i n e s j o g o m , h a n e m m i n d e n k e l ő t t i k a k a r t a m m u t a t n i é s t a l á n s i k e r ű l i s k i m u t a t o m , h o g y a z o t a r m á r a l a k i o k k o b b s e m , t e k i n t h e t e m h o g y a z o t a n e v e k ö t e l e z z ö k n e k s ő t m é g t i s t a l t v a l a s t o i m n a k — k ű l o n b e n m e g n e m t e h e t t v o l n a i l y é r t e l m ű n y i l a t k o z a t á n a k s e m l ő t e t t v o l n a i l y k ö t e l e z ő e r ő t t u l j o d o n t a n o m . E z a z o n b a n m á s f e l a d a t o m n a k o s a k e g y i k r é s z é t k e p e t e , h á t r a v a n m e g a m á s i k f o n t o s a b b r é s z , t . i . s a j á t e l j á r á s o m i n d o k a i n k i f e j t e s e H a n g u l y o s o m , h o g y o s a k i e g y é n i f e l t o g a s o m é s e b b ő l f o l y ó s a j á t e l j á r á s o m r o l v a n e z ő é s i g y n e m k e l l a t t ő l f é l n ö k , h o g y s z á n d é k o m b a n á l l a t n a e z a l k a l o m m a l a p a r l a m e n t b e n é s a s a j t o b a n u n t i g e l o s e p e l t d o l g o k u j a b b i á l t a l á n o s m e g v i t a t á s a b a b o c s á t k o z n i . C s a k m a g a m r ó l s z ó l o k é s e l j á r á s o m t e l t k i k e r e m

Őnök itéletét, — bármily szigorú, de igazságot! . . .

Midőn a védőortvényjavaslat elterjesztett, az az ellenzék sajtóban azonnal hevesen meglett támadva, elinté nem annyira részleteiben, mint általában azon meg-zokott phrasissokkal, hogy ime, a katonai körök imét fokozni akarják a nép terheit, Tisza Kálmán pedig, a kinek felelőseha sincs bátorsága, imét beadta derekát és így tovább. Az ellenzék részéről ez igen természetes eljárás volt, mely senkit meg nem lephetett, de igenis meglepő volt az, hogy ha nem is egészen ezen, hanem ehhez némileg hasonló hangok hallatszóttak, habár csak elszigetelten, a kormánypart sorából is. Ott is némelyek azt suttogták, hogy ezen törvényjavaslat csakugyan kizárólag a katonai körök szűleménye, hogy a magyar kormány csak contre coeur adta rá a maga giróját, hogy nevezetesen a miniszterelnöknek, kit akkor mint pénzügyminisrt két nagyzeabásu múltt: a regaleomgváltás és a nagy coemverző teljesen elfoglalt, sem ideje, sem kedve nem volt, tizetesen foglalkozni a védőortvénynyel; utólag pedig ő épen oly időben, midőn ily roppant terjedelmű pénzügyi műtétek vannak folyamatban kevésebb, mint bármikor lehetett hajlandó conflaktus előidézni nagyon hatalmas tényezőkkel. Ezen híresztelések elinté kevés hitlere találtak a kormánypart többségénél, mely ismeri a miniszterelnököt és tudja, hogy ő sokkal lelkiismeretesebb ember, mintsem nevével fedezze oly elterjesztést, melye nem helyesell, felfelé irányuló bátorság dolgában pedig, tetteleire hivatkozva, bizvát meközhetik azokkal, a kik a magok bátorságát eddigelé csakis nagy szavak által tauuistották. De midőn aztán a kormánypart egyik kiváló tagja ugyan e párt egyik legkitűnőbb lapjában nyílt támadást intézett a szóban álló javaslat ellen, midőn a miniszterelnök, a ki fontosabb javaslatok bizottsági tárgyalására alkalmával, a szakminisrtér — bárki legyen az — sohasem szokta magára hagyni, hanem mindig oldala mellett volt, hogy a javaslat megvédésében támogatssa, midőn, mondom, azon miniszterelnök, kit így ismerünk, egyetlen egyszer sem jelent meg a védő ortvényiségben, hanem a többlől erősen megtámadott törvényjavaslat védelmezését kizárólag a honvédeim miniszternek engedte át, midőn ugyanez a szokatlan absentálás ismétlődött, mikor az igazságti bizottság a javaslatot, főleg annak 14 §-át csakugyan keményen szoritotta: akkor a kormánypartban máris több híre talált azon állítás, hogy a miniszterelnök csakugyan resteli e törvényjavaslat elterjesztését, hogy ennél fogva nem is akarja magát a mollett exponálni, sőt szivesen venűe, ha aólról oly pressió gyakorlatának reá, melynél fogva felőbb helyen a megtámadott szakaszok utólagos módosításait indítványozhatná. Ezen hitbe aztán némelyek annyira belelétek és belebeszéltek magokat, — egyik-másik meg választóival szemben is — hogy a javaslat változtatás elfogadására vagy épen nem, vagy csakis nagy erkölcsi áldozat árán határozhattak el magukat. Ezek azonban csak kisebbséget képeztek a kormánypartban, míg a tulajnyom többség el volt határozva, a törvényjavaslatot a védő-bizottság szövegezése szerint változtatlanul elfogadni.

Ily körülmények közt indult meg a szabadelvű-párt értekezletén a védőortvény felviteli vita és a kik a miniszterelnök számdokairól az imént említett nézetet viselték, ennek ujabbi megerősítését vélték találni abban, hogy az első szónokok mind a törvény, főleg annak 14. és 25. §-a ellen nyilatkoztak, ezek közt pedig olyanok is, a kiktől általánosan azt hiszik, hogy a miniszterelnök urhos személyesen is közel állnak. Annál nagyobb volt a meglepetés, hogy ne mondjam: meglepőbbé, midőn a miniszterelnök, az említett megmáadások egész sorát végig hallgatva, felélt és a maga nyugodt hangján kijelenté, hogy ő senkinek meggyőződésén erőszakot elkövetni nem akar, másfelől pedig országos kalamitásnak tekintendő, ha e kérdés miatt a pártban szakadás történne; ennél fogva a törvényjavaslat változtatlan elfogadását párt-kérdésnek nem szeretné tekintetni, de magára és az egész kormányra nézve a változtatlan elfogadást igiten kabinetkérdésnek tekinti.

Ezen nyilatkozat megítélésében meglehetősen szűlyel mentek a vélemények. A kik tudták, hogy a javaslat mellett úgy is biztosítva van a többség, neheztelen mondták, hogy kár minden percben és végső szükség nélkül az öreg ágyuval kirukkolni és a kabinetkérdést felvetni, midőn a többség e nélkül is a kormány támogatására késő. A kik a kormányparton jobhiszúak a javaslat ellen engaglózták magukat, megdöbbenve hallották a miniszterelnök szájából, hogy nemleges szavazatukkal esetleg a Tisza-kabinet megbuktatásához hozzájárulnának. Masok az ellenzék által felizagott választók sürgetése dacára már előbb kijelentették volt, hogy a törvényt megaszavazák, mert ily fontos kérdésben nem szabad magát a pártfegyelmet alól kivonni; ezek most atól tartottak, hogy ama sürgetések még nagyobb nyomattékkal fognak megjelenni, miután a miniszterelnök maga kifeje-

lentette, hogy a javaslat változatlan elfogadását megárad néve kabinetkérdésnek tekinteni ugyan, de partikérdésnek nem, azaz, hogy lehet valakinek a javaslat ellen szavazni, de azért megmaradhat a szabadelvű pártban. Viszont voltak a pártban igen jeles tagjai, kik a javaslat megstavazására készek voltak. Ambar tudták, hogy ezzel népszerűsítik a dolgot eszékesnek, de aztán fu-csának találtak azt, hogy a párt más tagjainak szabad legyen népszerűségük érdekében a törvény ellen szavazni, de azért megmaradni a pártban, mintha semmi sem történt volna. Végre ismét mások: — és ezek közé én is tartozom — ugy vélekedtek, hogy a kabinetkérdést a pártkérdéstől különválasztani nem lehet ott, a hol a kormány feje és a többség partvezére ugyanazon egy személy, a hol tehát a pártvezér nem elválasztható, az a mit a miniszterelnök elfogadását ajánl és megfordítva. Ily esetben a párt vagy támogatja a maga vezérét, a ki egyserűen a kormány feje és akkor se kormány, se pártválasztás nincs: vagy pedig a párt egy része oserben hagyja a miniszterelnököt, de ezzel desavouálja a maga partvezérét és akkor igen is lesz kormányválasztás, de kell, hogy egyserűen pártválasztás is legyen; tehát a jelenlegi fenforgó esetben is szükségképen be kellene következnie épen annak, a miniszterelnök ur elejét vélt, midőn a kabinet kérdést a partkérdéstől külön választotta, t. i. hogy a kormányválasztást rögtön követi a partválasztás is.

Ennyire széttagoztak az áramlatok magában a kormánypartban, míg kün az ellenzék rekedtségére erőltette meg magát az anticipál diadáléknak hangzatosával és mindinkább ittassá lett azon mozgalmól, melyet ő maga idézett elő az országban némi — mellesleg mondva, nem igen sok — részben. Mi öregbebb, habár komoly aggodalom nélkül, de mégis némi feszültséggel vártunk ezen kissé zavaros állapotok tisztulását, mely talán nem következhet olyan gyorsan és alosapon, ha az ellenzékben lett volna annyi Luktikai ügyesség, hogy — valódi szándékait és végüljait minél jobban elrejtve — ezen vajdási proceszust magára hagyja és a maga részéről nem avatkozik bele. Hanem — majdnem azt kell mondanom: szerencsére — ő az ellenzéköt tette és a kormánypart a legfrissebb idő alatt visszanyerte régi konszisztenciáját, sőt erősebben állott, mint azelőtt, az — szivesen bevallom — legnagyobb részben az ellenzék érdeme. Ő ugyanis azon téves hitben, hogy a miniszterelnök és partjátok megajult a régi viszony és hogy az, a mi a párt keblében történt, már a felszakl proceszus kezdete — az ellenzék, mondom, félreterre a tárgylagos vitát, mindinkább a miniszterelnök személye ellen kezdte irányolni kíméletlen és a parlament illem szabályai szerint meg engedett fegyverekkel folytatott támadását. De ez által mindinkább világossá lett az is, hogy a mit ő — az ellenzék — czél gyanánt hirdetett, az tulajdonképen csak eszköz akar lenni a kormány megoktatására, hogy ő nem azért iparkodik minden megengedett és meg engedett eszközök által kizsákolni a sok kart emlegetett 14. és 25. §-os módosítást, mert azt a nemzet érdekében állónak vagy a közvélemény megnyugtására szükségesnek tartja, hanem mert azt reméli, hogy az ezen módosítást keresztülvinni sikerül, az or a miniszterelnök, a ki kabinetkérdésnek jelölte a változatlan elfogadást, kénytelen lesz helyét odahagyni, a mit — miként már kifejtett szerencsém volt — okvetlenül követelt volna a kormánypart felbomlása is.

Igy áll a dolog janár végéig, midőn egy országoserte oly melyen fájalt haláleset következtében az országgyűlés tárgyalását felbszakította. Ezen önkéntes szünetet a kormánypart felhasználta arra, hogy a maga keblében rendet csináljon, a mi az ellenzéknek imént változ magatartásával szemben épen nem volt nehéz: Ambar a kormánypartnak tulajdonom többsége, sőt talán az ellenzéknek egy része maga sem osztotta azon aggodalmakat, a melyek hónapokon át mesterségesesen l ttek táplálva az országban, méris, hogy az ellenzék megfosztassék az m népszerű örügýtől, a mely alatt a kormány elleni tamadásait folytatta, és hogy így ezen harcok tisztán személyes jelleme mindenkire nézve láthatóvá válják, a kormánypart a következő eljárásra határozta el magát: Miután a 14. és 25. §-nak azon formulázása, melyet a véderő-bizottság elfogadott, a kormánypart többségének nézete szerint lényegesen néve egyáltalában nem különbözött azon szövegtől, melynek elfogadását az ellenzék sürgette és a kormánypartnak kisebbsége is óhajtotta — mert mellesleg megjegyezve, ha én valakivel oly egyezményre lépek, melynek egyik pontja, azt mondia, hogy a tízedik év lefolyása előtt új egyezményre kell lépni, nemcsak a jelenleg köötnek módosítása, hanem még annak feltartása esetére is, ez nem jelenthet mást, mint hogy a jelen egyezmény csak tíz esztendőre köttetik — miután, mondom, a két formulázás között semmi lényeges különbség nem volt, a kormánypart cselszertnek vélté a maga részéről is elfogadni azon formulázást, mely mindenkit megnyugtattott és melyhez, vézete szerint, a kormány is hozzájárult, mert ő is, mint hogy a 14. §-t a véderő-bizottság szövege szerint elfogadta, a dolgot szintén csak úgy érthető és értette, hogy a törvényben megállapított ujnccz-kontingens tíz évre állapított meg. A mi pedig a 25. §-t illeti, abban a nyelvkérdésről egyáltalában nem volt szó, a m t — elég furcsán — sokan nem is tudtak. E tekintetben megemlítem, a m az a jellemző tény, hogy egyik kistérszertben álló barátom, a ki teljes jogsultással számíthat magasabb színvonalon álló intelligenciához, amax időben egyszer hozzáam jött e szavakkal. „Ez Tisza Kálmán és az ő kormányának mindenképen nagy tisztelője és féltetlen híve voltam és vagyok, és így nagyon fáj nekem, ha vele ellentétbe kell magamat helyeznem, de mi-

dőn nemzeti nyelvről van szó és azt egy törvényjavaslat oly nagy vesztéssel tárgyegem, mint az a 25. §, nincs az az ár a világon, a melyért én egy ily törvényt elfogadnék. Erre odanyújtam neki a 25. §-szövegét azaz kérte őt, legyen szives megjelölni e szövegnek azon pontját, mely azt a nemzeti nyelvről elleni merényletet tartalmazza. Vagy háromszor olvasta át nagy figyelemmel, aztán visszaadta azon kérdéssel, vajjon ez-e a hitelen szöveg? Es midőn arra azt feleltem, hogy igenis, lá ható zavarral azt mondá, hogy ő bizony a szöveget magát eddig nem olvasta, hanem csak az ellenzéki lapokból tudja, hogy ezen szakasz nemzeti nyelvről ellen van irányozva, most azonban örömmel látja, hogy ezen állítás alaptalan. Még valgyok győződve, hogy ezen meg szre voltak ebben az országban, derék jó hazafiak, a kik teljes jóhiszeműséggel lármáztak a 25. §-ellen, a néptől, hogy azt valaha elfogadják volna. De hogy még azon aggodalomnak is elejét vegyük, a melyre ezen szakasz szövege nem adott ugyan okot, de a melyet az ellenzék belemagyarázott és a melyet sok ember el is hitt, egy határozati javaslat lelt szerkesztve: mely még ezen elaptalan aggodalmakkal szemben is teljes megnyugtató szolgálattal és pártunk egyik kiváló fiatal tagja, Gajári Odön lelt megbízva ezen határozati javaslat előterjesztésével, miután z a párt értekezletén egyhangulag elfogadtatt; magát a 25. §-szövegét pedig, melyben a mit mondom, a nyelvről egyáltalában nincsen szó, változatlanul fentartandónak vélték.

Miután tehát az utóbbi szakasz szövegére néve a kormánydöntés emmielő concessio nem kívántatott, a 14. §-nál tett módosítás pedig csak formai volt s a dolog lényegét nem érintette, mi ugy vélekedünk, hogy a kormány s annak elnöke ezt minden scrupulus nélkül elfogadhja.

A miniszterelnök — én minden tartózkodás nélkül mondom el ezeket a dolgokat — nem volt könnyen capacitálható s midőn február 4-ikén a felelthetetlen emléktü koronaherezeg temetésére társainal együtt Bécsbe ment, szándéka még mindig az volt, hogy beadja lemondását. De ebben észre a hirta miniszterterásit, hogy e szándékát vélté tudassa. A kormány tagjai részéről ez alkalommal kétféle nézet nyilvánítottak. Az egyik rész teljesen osztotta a szabadelvű párt többségének imént említett véleményét s azt hitte, hogy a kormány viszályesére nincsen ok, ha a párt által ajánlott új követelik. A másik rész pedig ugy vélekedett, hogy miután a miniszterelnök a törvényjavaslatnak változatlan elfogadását kabinetkérdésnek nyilvánította, hogy a formának elég tétecsék, be kell ugyan adnia a lemondást de biztosan előre látható, hogy ő felsége ismét csak Tisza Kálmán fogja megbizni az új kabinet alakításával, a ki azután bátran megleheti a szabadelvű párt által javasolt concessiót. A miniszterelnök határozottan ez utóbbi módozat ellen nyilatkozott. Vagy komolyan adja be lemondását, de akkor vissza is lép vagy pedig túlszárta magát a formai kérdésen és elfogadja az ugy sem lényeges módosítást a lemondás beadása nélkül, de semmi esetre sem akarja magát kitenni azon évek előtt hasonló esetben hangzatosat szemrehányásnak, hogy az ő lemondása csak komédia volt, melynek kimenetelét előre tudta. Miután a lemondását benyújtó miniszterelnöknek kötel-sége ő felségének az utóda néve is propositiót tenni, a miniszterelnök, hogy minden irányban teljesen tájékozva legyen, azon férfiakat is értekezett, a kiket esetleg javaslatba hozhatna. Ezek egytől egyig a leghatározottabban jelentették ki, hogy az adott körülmények közt kabinet alakításra vállalkosni nem hajlandók, mert vagy lehetséges és eszelőre a törvényjavaslat minden pontjának változatlan elfogadását keresztülvinni és akkor nincsen ok arra, hogy a kabinet visszahelyezzen, — vagy pedig az említett, lényegileg csakély változtatásokat meg kell tenni, akkor azoknak, t. i. a 14. §-t új szövegének és a Gajári féle határozati javaslatnak elfogadását a törvényhozás másik faktoránál keresztülvinni Tisza Kálmán inkább képes, mint bárki más, így állván a dolog, a miniszterelnök nem adta be a kabinet lemondását, hanem igenis kieszközlötte illetékes helyen azon felhatalmazást, hogy 14. §, új szövegéhez és a Gajári-féle határozati javaslatához hozzájárulhasson, minék következtében a szabadelvű párt keblében nemcsak teljesen helyreállott az egyetértés, hanem szilárd elhatározásá lett most, midőn még a legmesszebbmenő és sokaknak nézetes szünet amoly is alaptalan aggodalmakkal szemben a teljes megnyugtató megvan, fokozott erélyvel helyt állani a most már nem az ugy érdekében, hanem csakis a miniszterelnök személye ellen és a többség által támogatott kabinet megbuktatására irányuló támadásoknak, és semmi áron meg nem engedni azt, hogy a parlament kisebbsége terrorizálja enek többségét. A külsőlenek ki monetele Önök előtt ismeretes, és csaknem régen azt is hallhatták Önök, még pedig az egyik ellenzék igen tisztelt vezérének szájából, hogy az ez év eljén terjesztett aggodalmak nem valóstak. Ez így is van. De ezra annak, hogy az új instrukció csak október 1. lépett hatályba, már az es évi önkéntes vizsgálatoknál teljes szabadságában állott mindenkinek a tantárgyakból magyar nyelven tenni le a vizsgát; nemelti pedig csak annyit kellett tudni, a mennyi a közhadiseregben való szolgálat érdekében multhatlan szükség. Emlékeztetve az önkéntesek tulajdonom többsége már legközelebb fogja a tisztú rangot elnyerni; a kétvéti szolgálat pedig csak azon követeket fogja terhelni, kik vagy rosszul viselik magukat, vagy semmit sem karnak tanulni. Ezeket pedig sérelem nem csak. Epen a demokraciának egyik elve az, hogy a hadseregben mindenkinek kell szolgálni; a hadseregnek pedig szemléti és testü erőre van szüksége; a ki az egyikből többet nyújt, attól a másikból

kevesebb lehet beérni. A csekély műveltségű fiatal ember, ki csakis testi erejét hozza a hadseregbe, három évig szolgál; a ki annyi szellemi erőt hoz, hogy tiszté ki nevezhető, attól az egyévi szolgálatnál többet nem kívannak; ha aztán a ki a saját hibája által szellemi erejével csak esekelyebb mértékben mozdítja elő a hadsereg eszéjait, arra köteleztetik, hogy testi erejét egy évvel tovább szentelje a seregnek, ebben igaztalanság nincs, hanem épen ellenkezőleg csakis igazságszolgáltatás azon szászerekkel szemben, a kik három évig szolgálni kötelesek.

Tehát, a mint mondom és a mit tisztelt ellenfeleink a túltáborban is bevallani kénytelenek, azon aggodalmakból, melyek kapcsolatban a véderőtörvényről oly szivrendítő hangon hirdettek, semmi sem valóstult, csak hogy az ellenzék ebben saját érdemét akarja látni. Ugyon mi joggal? Hiszen a 25. §-maga nem változott és így ha az abból kimagyarázott vesztéyek be nem következtek, ebből az következik, hogy azok sohasem is létecsék. Ha pedig ezen vesztéyek be nem állását a Gajári-féle határozati javaslatnak köszönheti, akkor bátor vagyok arra emlékeztetni, hogy ezt nem az ellenzék, hanem a kormánypart terjesztette elő és fogadta el, sőt épen az ellenzék volt az, a mely annak idején ezen határozati javaslatot teljesen értékeléssel nyilvánította. Tehát vagy egyáltalában sohasem volt ok az aggodalomra, vagy ha volt, akkor nem az ellenzék, a kormánypart az, mely azt megszüntette.

Es most bocsát vehetnek ezen valóban nem killeme temetől, ha a véderőtörvény létrejöttével véget ért volna az, a mit a hadsereg kérdésének szoktak nevezni — mellesleg mondva oly kérdés, mely oly értelemben, mint nálunk, egyetlen egy európai államban sem létezik. Nem akarok hosszasan foglalkosni vele; sajnos, hogy egyáltalában kell. Különböző három évvel eszelt é helyen tartott beszédeknek legnagyobb része ugy is ezen kérdésnek volt szentelve: megvilágítottam azt minden oldalról és azon kettős konkluzióra jutottam, melyet már ma is fentartok és melynek helyességéről azóta még inkább meggyőződtem.

Először, hogy hadseregünk szellem olyan, a milyennek lennie kell; a mi nem jó, az itt ott egyeseknek szellemé, a kiknek sorai azonban évről-évre ritkulnak; másodszor, hogy ott, a hol Magyarország közvéleménye csak a hasa és a nemzet törvényen alapuló jogait védi és az itteni közérdeketnek tisztelőben tartását követeli, mindenképp sikerrel fog dicsekedni. Hogy amax első tekintetben a helyzet minden várakozást felülmúló mértékben javult, Önök tudják legjobban. Önök, a kik csak nemrégben oly fényes és megható tanbizonyosságat adtak azon szivélyes benső viszonyok, mely e város polgárait és a hadsereg tagjait egycsitli. Hogy pedig konkluzióm második része is a l. mutatja egyebek közt azon legfőbb intézkedés is, mely legújabbban a közös hadsereg elnevezésére néve történt. De ma is ismétlem, a mit 1888-ban mondtam: sikerre csak akkor van kilátásunk, ha valóban a törvényen alapuló jogainkat védjük; mielőtt e jognak nyugodt és méltóságos védelme helyébe a kötekedés és az indokolatlan követelések melletti féktelen agitatio lép, gyakorlatilag semmit sem fogunk elérni és az egyetlen eredmény legfőbb azon minden józan gondolkodású hazafi előtt oly nagybecsű viszony elnézésére lehet melynek a mai Magyarország nagy részben köszönheti bekés feljövésének lehetőségét, szellemi és anyagi telvirágosását, ujabbkori történetének legfényesebb kőr évszázadát.

Visszatérve már most a lefolyt ülésneknek egyéb több eseményeire, ezek közt mindenképp előt meg kell emlékesnem egyről, miután ez a védtörvény körül történt nagy parlamenti osatával hozottat összekötésbe, sőt még most is annak egyenes kifolyásul hirdettek. Ertem azon személyváltozásokat, melyek a kormány keblében történtek. Szándékosan nevezem a kabinet keblében történt személyváltozásoknak és nem, a mint szokásá vált, a kabinet rekonstrukcióját, mert az utóbbi kétértelmű jelszót tulajdonképen az ellenzék találta fel, igen közel fekvő okból. Hogy azon férfiak, kik az utolsó időben a kabinetbe léptek, egytől-egyig ugy jellemökre, mint tehetőségük néve valóban az ország kitünőségei tartoznak és hogy szabadelvűségük és modern gondolkodásomjukhoz semmi kétség nem fér, azt még az ellenzék részéről is dícsőrai való elfogulatlanossággal elismerik. De ezen ellenzék kissé különös helyzetbe jutott, midőn egyfelől igellettécsőbb tagjai által azt hirdette folyást, hogy ezen kormány bukó félben van, hogy a miniszterelnök ideig-óráig meg bírja ugyan a hatalmat, de tekintélye elveszett, — másfelől pedig most azon tényről áll szemben, hogy az ezen tekintély nélküli miniszterelnök vezetése alatt álló, rokadózó félben levő kabinetbe ily kitűő férfiak beléptek, a kikről mindenki tudja, hogy sokkal okosabbak, mint sem egy dűledző hasba mennének lakni és sokkal jellemesebbek, mint sem bárki is feltehető róluk, miszerint önértéket felidőlnak azért, hogy rövidbushozabb ideig a hatalom birtokában részt vehessenek. Tehát ki kellett fundálni a kabinet rekonstrukcióját, azaz azon nézetöt kellett terjesztetni, hogy nemcsak egyes személyek változtak, hanem maga a kabinet is, hogy a Tisza-kabinet csak névleg maradt, de tényleg ott már nem annak szellemé dominál, a ki a névét viseli, hanem az új emberek adták meg az irányt, és hogy a kormány feje ott csak mint gy túrva van — hogy meddig? senki se tudja, de hogy sokáig nem, az bizonyos. Hogy pedig ez így van, az szintén az ellenzéknek érdeme volna, mert annak tamadási következtében végre a kormánypart maga is összerendezte magát és rádkitálta a miniszterelnökre a kabinet rekonstrukcióját. Beszéljünk egy kissé arról a dolgról is, és nézzük, hogy kik azok, kiknek belépését az ellenzék a maga dia-

dala gyanánt hirdeti. Gróf Szapáry Gyula és Bróss Gábor miniszterekre ez nem vonatkozik, mert ezek jóval az es évi parlamenti viharok beállta előtt is miniszterek voltak. Marad még három miniszter a pénzügyi, belügyi és igazságügyi. Hogy az új pénzügyminiszter belépése nem jelenthet valamely irányváltozást, az kidertül azon egyszerű tényből, hogy ugyanazon férfi, ki most a pénzügyi társasít bírja, évekig ugyanazon szakmában működött mint államtitkár, hogy akkor midőn a miniszterelnök ideiglenesen pénzügyminiszter is volt, épen a jelenlegi pénzügyminiszterben találta legjelesebb és legbüzsőbb munkatársát. E két férfi közt tehát ellentétéről egyáltalában nem lehet szó. A mi a belügyi minisztert illeti, az évek hosszú során át a kormánypartnak ép oly teletésége, mint hű tagja volt; és ha az ő belépésének meg bizonyos elvi jelentősége is van, az abban áll, hogy a belügyi társasít végre valahára külön miniszterterületre és nem az ellenzék tamadásainak eredményé, hanem a kormánypart által régen sürgettetett azon egyszerű okból, mert a miniszterelnök hivatali málunk nem sinecura, hanem igenis nehéz és sok munkát adó hivatal, miután a miniszterelnök egyfelől partvezér, másfelől ő közvetül az érintkezőt köztünk és a monarchia másik állama közt, és a törvény értelmében hivatala van a külpolitikára is befolyását érvényesíteni. Ennyi és ily fontos teendők mellett a belügyi társasít még annyi időt, erőt és figyelmet szentelni, a melyt az megkövetel, majdnem lehetetlen. A jelenlegi belügyi minisztert pedig kizárólag a miniszterelnök választotta ki olyannyrá, hogy ezen választása sokakra nézve nagy meglepetés volt. Hogy pedig a miniszterelnök oly fértit választott volna a belügyi miniszteri székbe, a kivételes egyetértésben, azt tán még az ellenzék sem teszi fel róla. Marad tehát még az igazságügyi miniszter, és mondjuk ki nyíltan, ő red vonatkozna első sorban és főleg az ellenzék eszelésait. Ő tntető fel oly színter, mintha a miniszterelnök ezen munkatársát csakis kénszerítve, akarata ellenére és egyedül bizonyos nyomás alatt vette volna be a kabinetbe. Nem szólok arról, hogy Szilágyi Dezső sem tehetőségére, sem jellemére nézve nem tartozik azon köznapiságok közé, melyek valamely helyet még akkor is elfoglalni készek, ha tudják, hogy nem saját jelentőségüknek fogva, hanem más oldalról jövő protektio vagy presziasió utján jutottak oda, hanem felhozok egy egyszerű tény, melynek hitellességéről feltétlen jótállást vállalom. Boldogult Pauler halála után közvetlenül a miniszterelnöknek határozott szándéka volt, Szilágyi Dezsőt megkínálni az igazságügyi társasítval. Ezen szándékát közölte is partjának nem egy tagjával, és hogy akkorabban ezen szándéka nem lett valóstíva, az nem a miniszterelnökön volt. Sőt határozottan emlékesem, hogy ő akkor e kombinatio meghuzatása feletti sajnálkozásának igen élénk kifejezést adott. Hogy ama terv akkor nem létesült, a egészen más körülményeken múlt és meglehet — határozottan nem tudom — de meglehet, hogy amax időben tán Szilágyi Dezső maga sem kívánkozott nagyon a miniszterségre, mert még aránylag rövid volt azon idő, mely őt a mérsékelt ellenzékbeli való kilépésétől elválasztotta, és ő maga sem akart oly színter föltűnni, mintha ezen kilépés indokai közt a kormányra jutás vágya is szerepelt volna. Midőn tehát — megengedjék, hogy a véderőtörvény körül kifejtett ábes vita és az ezzel járó izgalom következtében is — a volt igazságügyi miniszter komolyan megbetegedett és ennek következtében lemondását beadta, a miniszterelnök csakis egyszerűen egy régebbi ismerősét nyult vissza, a melyet már két évvel azelőtt valóstítan óhajtott. Miután pedig most nem létecsék többé azon nehézségek, melyek akkor ama terv kivételét megakadályozták, és miután mindkét államférfi nagyon tüzetes és kimerítő eszmecseré utján meggyőződött, hogy a legközelebb szövegre kerülendő fontosabb kérdésekre nézve köztük lényeges véleménykülönbség nincs: a nélkül, hogy akár az egyik, akár a másik a maga nézetéből valamit felidőlni kénytelen lett volna. Szilágyi Dezső a Tisza-kabinet tagjává lett. Sőt e két férfi annyira respektálták egymásnak meggyőződését, hogy Szilágyi Dezső a véderőtörvény feletti szavazásnál a kormány ellen szavazott és csak akkor lett ennek tagjává, midőn ezen egyetlen kérdés, a melyre néve közte és a kormány közt ellentét forgott fenn, végleg el volt döntve.

Midőn aztán az imént említett kettő és fiatal erők a kabinetbe léptek, természetes, hogy mindegyike a maga szakmájára vonatkozólag új eszméket és korszerű reformok terreit is hozta magával, melyek nemcsak, hogy rá nem kellett erőszakolni a miniszterelnökre, hanem melyeket épen ellenkezőleg ő is szivesen elfogadott és melyeknek valóstíására most az egész kabinet köre fog működni. Ez igen természetes dolog és én csak azon esodálkozom, hogy az ellenzék, miután ebből is szemrehányást csinál a miniszterelnöknek, nem veszi észre, mily kirívó ellentétbe jut önmagával. Eddig t l számtalanszor halottuk azon szemrehányást Tisza Kálmán ellenében, hogy az ő kabinetjében csak egyetlen egy vasakarat uralkodik, t. i. Tisza Kálmán, hogy neki nem kellene oly miniszterterásit, kik saját eszmékkel, önálló véleménynyel bírnak, hogy ő csak olyan emberekkel, habár körszertserűcsék is, vessz be a kabinetébe, kik az ő vak eszközei és feltétlenül vetik magukat alá az ő parancsszavának. Es volt az eddigi szemrehányás: most meg épen az ellenzéköt vetik szemére a miniszterelnöknek, t. i. hogy ő, csakiggy kormányon maradhasson, saját meggyőződését teljesen háttérbe szorítja, hogy új társaitól fogad el parancsot, azok akaratának veti alá magát s minden önkálló véleményéről lemondott. Tehát egyszerű hiba az, ha a miniszterelnök figyelmét mindent szakmára kiterjeszti és miniszter

társait arra kötelezi, hogy mindenben a ő akaratát teljesítsék. Mások meg az a hiba, hogy a miniszterelnök társainak szabad kezét enged és szivesen csatlakozik az általa is helyeseknek esmert nézeteikhez. Tehát akármit tagyen, az ellenzék azt mindig rossznak találja, miként a patriárka Lessing »Bölcs Nánthán« jában minden évrre csak azzal a refrainnel válaszol: »Thut nichs, der Jude wird verbrannt.«

Azon szemrehányás indokolásul, hogy a miniszterelnök a hatalom birtokáért eltagadja meggyőződését és ha kell, azal ellenkező utat is követ, főleg a közigazgatási reform kérdését szokták felhozni. Azt állítják, hogy a miniszterelnök a legújabb időlg perhorreskálta a közigazgatásnak államosítását és csak azóta fogadta el azt, a mióta ujában a kabinetbe lépett társai azt red erőszakolták. Ezen vádnak a aptalanságát a miniszterelnök maga nem régen nagyváradi beszédeben kimutatta, hanem én abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy önököt hivatnom fel tanukul a melletti, hogy ezen szemrehányás teljesen jogosulatlan. Nyomatékosan megvan azon beszéd, melyet 1886-ik évi október hó 28-án, tehát épen három évvel ezelőtt Önök előtt é helyen tartani szerencsém volt. E beszédben szóról-szóra ezt mondtam: »Mi ugy véljük ismerni a miniszterelnököt, hogy siméletben már ő is az állami közigazgatás előnyeit felismerte, és ha nem mai ezt azonnal, egyszerűen és egész terjedelmében valóstítani, ennek oka az, hogy az ő nézete szerint a nemzetnek igen tekintélyes része, talán többsége, még nincs megérve ily gyökeres rendszerváltoztatásra.« Elmondtam aztán, hogy én és elvtársaim nem osztjuk ugyan a miniszterelnök ur aggodalmait, de azoknak alaptalanságát tények által kimutatni természetesen nem vagyunk képesek. »Megnyugsunk tehát abban — így folytattam — hogy a kormány legalább lépséről-épsére iparkodik megközelíteni az áltálunk óhajtott célt és egyea rendszabályok által legalább előkészíteni a talajt arra nézve, hogy az állami adminisztratio eszméje gyökeret verhesen és hogy nem távol jövőben gyakorlatilag is megvalósítható legyen.« Azóta, a mint mondtam, három év múlt el és ezen idő alatt a miniszterelnök maga is meggyőződhetett arról, hogy a nem etnek nagy többsége mindinkább óhajja az állami adminisztratiót és így most már gyakorlatilag is valóstítható az, a minék elméleti helyességét ő már évek előtt ismerté; Vajjon hol van itt az ellentmondás? De még más tanura is hivatkozható. »Mocsáry Lajos« igen tisztelt barátom és képviselőtársam már 5-6 évvel ezelőtt egyik beszédeimből felolvasott egy, a fentebbihez hasonló pasuszt, miszerint tudniük a miniszterelnök elismerté, hogy a közigazgatás államosítása mindinkább szükségessé válik, és hogy azt lassankint (az én nézetem szerint nagyon is lassan) megközelíteni törekszik. Ezen pasuszt — mondom — felolvassván az én t. barátom a képviselőház nyilvános ülésében, azon várakozását fejezte ki, hogy a miniszterelnök minél előbb desavouálni fogja azt, a mit én róla mondtam. Azóta évek múltak el és vajjon teljesítette Mocsáry barátomnak ezen várakozása? Vajjon hol és mikor mondta a miniszterelnök, hogy a közigazgatási reformra vonatkozó nézeteit illetőleg nem áll az, a mit én róla mondtam? Hogy a miniszterelnök nem könnyű szívv eljette el a megrei rendszert, mely régebbi időkből o' y kitűndő szolgálatot tett hazánk alkotmányos szabadságának megvédésében, hogy mindent megpróbált a végre, vajjon nem lehetne-e ezen megyei rendszert czelszerű átalakítások által olyanná tenni, hogy az a mai kor igényeit és a modern állam követé ményének megfelelőhessen, ezt senki sem tagadja és senki töle rossz néven venné nem fogja, sőt az ellenkező lett volna hiba, t. i. könnyelműn és a nélkül, hogy az ember ily lépésnek elkerülhetetlen szükségéről meggyőződött volna, halomra dönteni egyik évezáradokon át fenállott, a magyar nemzet politikai életével összenőtt intézményt. De midőn ezen kísérletek eredménytelenek maradtak, midőn az egész országban mindig élénkebben nyilvánult azon óhaj, hogy a közigazgatás gyökeresen átalakításák, midőn mindenkinek el kellett ömernie, mennyi akadályt gördít az eddig fenálló rendszer az államnak napról-napra szaporodó funkciói elé, akkor minden beállítás államférfiak arra el kellett magát határozni, hogy ezen rendszerrel szakítson és ennek helyébe olyat lépessen, mely feladatának jobban megfelelni képes. Kötélcsége volna ez még akkor is, ha az által csakugyan következtetését követnie el, mert az állam érdekének minden körülmények közt magasabban kell állania az egyéni susceptibilitásoknál.

De a miniszterelnök a fentebb mondtak szerint még a következtetését rádjudt sem érdemi meg, midőn azt, a mit évek óta lassan előkészített, most a maga többségében egymás után életbe léptetni szándékozik. Azon ellenvetésül, miszerint oly államférfi, ki hajdnában — igaz, hogy a mondtakot szüret kissé régen — municipalista volt, nem alkalmas a közigazgatás államosításának keresztülvitelére, nem akarok komolyan foglalkozni, mert az nem jelenthetne egyebet, minthogy a miniszterelnök szóval és létszólag, és a mint az ellenzék mondja, csakis némi társainak nyomása alatt fogadja el az állami közigazgatás eszméjét, de ennek valóstíását nemcsak jóhiszeműleg elősegíteni nem fogja, hanem azt talán, a mennyire lehet, fel is tartóztatni. Ilyesmit nem tegyünk fel egymásról, egymásnak jóhiszeműségét nem vonjuk kétség alá. Mit szólna a mérsékelt ellenzék igen tisztelt vezetője, ha ő róla valaki azt állítaná, hogy ő jelenleg a szabadelvűség szászját lobogtatja ugyan, de mivel hajdan conser-vatív hajlamai voltak, ő nem volna alkalmas

egy szabadelvű politikát követő kormányának tagja lenni!

Nem tudom, vajon — minthogy éppen a közigazgatás reformjáról szólnak — azt várják-e Önök, hogy ezen kérdés fellett az alkalommal részletesen nyilatkozzam? Ugy hiszem: nem várják, mert már egyházy beszédében, amelyet Önök előtt tartani szerencsém volt, ebbeli álláspontomat oly határozottan jeleztem, hogy ma alig tudnék valamit hozzátenni. Kérdés nélkül mondhatom, hogy én voltam egyike a legelőkelőbbeknek, kik több mint két évtized előtt az állami adminisztráció mellett kardoskodtak. Igaz, hogy akkor vajmi kevesen voltak de örömmel tapasztalhatom, hogy ezen elv híveinek száma évről évre nem is sejtett mértékben aszorodik, és ma bátran állíthatni, hogy az ország tulajdoni többsége a mi részünkön áll. Az elvre nézve tehát nincs mit mondanom, ennek gyakorlati kereszt ültetést illetőleg pedig tölem nem várhatunk programot, mert ez a kormány feladata. En részemről csak annyit mondhatok, hogy a közigazgatásnak csak oly reformját tartanám elfogadhatónak, amely egy rendszeres egész képez, és lent a községi szervezetnél kezdve harmonikus terv szerint emeli föl az épületet. Ellene leszek — ezt határozottan megígértem — ellene leszek minden tördőföldésnek, minden félrendszabálynak, minden beteges kompromissumnak, és ellene leszek, habár elharmarkodást én sem kívánok, minden szűkségtelen huzavonásnak. Azzal, hogy a közigazgatási tisztviselőket többé nem választanák, hanem kinevezetnék, a reformkérdést megoldottam egyáltalában nem tekintem. Földolgoz egy új öszhangzatos rendszer megálapítását, azon kérdés, hogy kik fogják azt gyakorlatilag alkalmazni, csak második sorban áll. Az állami adminisztráció mellett azt teljesen megállítom, sőt kivánatos is, hogy megálljon bizonyos szabatosan körülírt teendőkre nézve az önkormányzati rendszer is. Hogy e kettő egymást ki nem zárja, mutatja a gyakorlat pl. hogy egyebet ne említsék, Poroszországban, hol a Kreisverfassung értelmében a kinevezett Landrath nemcsak az elsőfokú közigazgatási hatóságnak élén áll, hanem egyszerűen a községi önkormányzatnak is főnöke, a kinek oldalán mellett az utóbbi teendőkre nézve választott tagokból álló Kreisrat, és mint általános önkormányzati testület a Kreisasschuss áll, mely a községi önkormányzatnak központját képezi, de egyszerűen az állam közege gyanánt is bizonyos teendőket végez. Sőt egy porosz közigazgatási rendszer, a mit nálunk is mulhatlanul szükségesnek tartok, külön intézkedéseket tartalmaz a városokra nézve, a melyek egyfelől magasabb miveltégi fokúnál, másfelől pedig annál fogva, hogy ott tetemes vagyon kezeléséről is van szó, külön területeket képeznek és külön szabályok szerint adminisztrálódnak. Ezt nem azért hozom fel, mintha akár a porosz, akár más külföldi közigazgatási rendszert ná nek egyszerűen utánozhatónak tartanám, hanem hogy bebizonyítsam, miszerint másutt a gyakorlatban már is megvan oldva azon kérdés, miként lehet az állami adminisztrációt az önkormányzattal öszhangzásba hozni, és hogy e szerint ugyanezen megoldás nálunk is nem fog nagy nehézségekbe ütközhetni. Vajon számíthatunk-e arra, hogy a t. mérsékelt ellenzék, melynek soraiban annyi kiváló tehetséggel találkoztunk, a kormányhoz és pártjának erre irányuló törekvéseit támogatni fogja, nem tudom, de nagyon kívánatosnak tartanám. A közigazgatás államosítása úgy is az ő programjának egyik főpontját képezi, tehát ő is mag van győződve ezen reformnak szükségességétől, és így szeretem hinni, hogy legalább ezen egy kérdés tárgyalását nem fogja alkalmassnak találni holmi kormánybuktatási kísérletekre, mert ezzel csak azt érné el, hogy a kormány meg nem bukik ugyan, de az ország csak keltetésül későbbben lépnehet egy jó közigazgatási rendszer élvezetébe.

Ugy látom, hogy beszédem már is nagyon hosszúra nyúlt, és így a lefolyt ülésnek talán legfontosabb eseményeiről még egyetlen szót sem mondtam. De hát ebben a körülményben is híven tördőzök ezen lefolyt ülésszaknak jellemre. Abban is hónapokon át veszekedünk oly dolgok felett, melyek korántsem bírták a közik tulajdonított fontossággal, és viszont aránylag rövid idő alatt estünk át oly életbevágó kérdéseken, melyek csakugyan a legnagyobb figyelemre lettek volna érdemesek. Ertem vezetésen a conversiót és a regale megváltását. Az első az államra nézve teljesen be van fejezve, a második, ha Isten megsegíti, a jövő évben fogjuk befejezhetni. Mindkettőről tüzetesen számolt a helyen felszólaló főleg a pénzügyminiszternek nem régen hallott fényes exposéja után, mely nem csak ezen kérdéseket, hanem az egész pénzügyi helyzetet a kellő világításba állította. A deficit 400.000 forintra olvadt le, a mi egy 3 fől száz milliónyi budget mellett annyit, mint semmi.

Nem saundékozom Önöket azon aprólékos kifogások megzabolásával, untatni, melyek még ese költségtetés ellen is felhozhatók olyanok részéről kiknek mestersége a kákan is csomót keresni. Olvasásuk el Európa valamennyi lapját, s főleg azokat, melyek velünk szemben nem épen valamely jövedelműt által vezettek és meg fognak győződni, hogy a legújabb költségvetésre vonatkozó nyilatkozatok csak az ismerés melegségi fokára nézve különböznek egymástól, de maga az elismerés mindenütt megvan. Magyarország pénzügyeinek híre még sohasem volt olyan jó, mint a jelen pillanatban. Ennek érdeme közvetlen azon kitünő fiatal erőt illeti, mely jelenleg pénzügyeink vezetésével van megbízva, de háliatlanság volna el nem ismerni, hogy a ja-

vulás azon pillanatban kezdődött, a mint a miniszterelnök — mondhatom, nem sívösen, de a jó hazafi határ nem ismerő önfelelő dozásával — vette a pénzügyi kormány sulyát különben is eléggé megterhelte vállaira. Már akkor is mindazon közik, a melyek támogatására utálva voltunk és vágyunk, ha pénzügyeinket rendezni akarjuk, majdnem azt lehet mondani határtalan bizalommal fordultak ezen férfi felé; ha ő veszi kezébe a pénzügyi rendezését — mondák — akkor azok csakugyan rendezve is lesznek, és így ezen előrelátásuk teljesült. Azon költségvetés által, melyet a jelenlegi pénzügyi miniszter előterjesztett, különleg is jelezve lett, hogy azon munka, melyet a miniszterelnök két évvel ezelőtt megkezdett, és melyben őt a jelenlegi pénzügyminiszter, mint államtitkár, ugyannyi szakmerettel, mint buzgalommal támogatta, szerencsésen be van fejezve és hogy most már csak annak fenntartásáról és minden visszaesés elhárításáról kell gondoskodni.

En mentek hiszem magamat minden elfogultságtól, ha azt mondom: ezen eredményt az egész ország és minden egyes hazafi pártjának jelszava nélkül hálaival és elismeréssel tartozik a pénzügyminiszternek, de nem kevésbé a miniszterelnöknek, ki egész ség feloldozásával és sokszor — higgyék meg — a teher alatt majdnem öszzereskedve, semmi akadálytól vissza nem riadva, soha sem bátorságát, sem munkakedvét el nem veszve, pénzügyeinket idáig vinni képes volt és em az ügyeknek rendezése által megadta az első feltételt arra, hogy egyéb közérdekeink kielégítéséhez is hozzájáruljunk. Ez lévén az én nézetem, természetesen fogják találni, ha kijelentem, hogy én is az vagyok a határozó, a nélkül, hogy egyes kérdésekben önálló véleményem nyilatkozásról lemondanék, a jelenlegi kormányt támogatni és a mennyire csakély erőmtől kitalál, részt venni ennek megvédésében bármily indokolatlan támadások ellen. Tiszteltem, becsültem az ellenzék, intentionának hasafias voltában nem kétkedem, nem egy tagjához személyes barátság köteleke fűz, de a jelen kormány megbuktatására irányuló törekvései ellen mindenkor fogok küzdeni, mert ha az államok életében egyáltalában előnynek mondható a kormányok állandósága, akkor Magyarország nézve kétszen előnye oly kormányoknak állandósága, mely az ellenzéknek minden ócsárló szavával egy egyérvös tettet állíthat szembe. A példabeszéd azt mondja: jobb ma egy veréb, mint hónap egy lúsz, — a mai tuzok egy hónapi verébért, az meg épséggel rosz csere volna.

Oly ügyekről, melyek nem általános országos érdekeket, de Arad városa szempontjából különös fontossággal bírnak ezáltal kevés mondani valóm van. A hidügyet illetőleg Önök már a legközelebbi időben illetékes helyről többet fognak hallani. A mi pedig a kir. tábla decentralizációját illeti, ez úgy még csak az előkészítés stádiumában van és határozat még egyáltalában nincs. Tán felesleges mondanom, hogy miként máskor, úgy is alkalommal is, én részemről mindent meg tettem és megteszek, hogy Arad város ebbeli igényeinek jogosultságát nem csupán localis, hanem az ország érdekeinek szempontjából is kellő világításba helyezzem és nem magasztalhatom eléggé azon eredményt buzgalmat, melylyel a főispán ur elmetőtsége ezen törekvésemet támogatja. Az eredmény nem töltünk és általában semminem személyes befolyástól nem függ. A kormány az utóbbi években számtalanszor tanusította, hogy Arad városa érdekeit mindenütt, a hol azok az ország érdekeivel öszegyezethetők, igazi jóakarattal előmozdítani kés és én meg vagyok győződve, hogy a szóban álló ügy eldöntésénél ugyanezen érzelmeik által fog vezéreltetni.

Es most bocsánatot kérek, hogy türelmüket oly sokáig igénybe vettem. Ujat nem igen mondhatom, de talán sikerült a helyzetnek átnézetes képet nyújtani és részletesen megismertetni azon körülményeket, melyek közt csakékednem kellett és azon indokokat, melyek engem vezettek. Saját lelkiismeretem azt mondja nekem, hogy jól tettem, a mit tettem; boldognak fogom magamat érezni, ha lelkiismeretemenk ezen ítéletét Önök is ratificálják.

Falk Miksa Aradon.

Arad, okt. 25.

Arad város polgársága ismét azzal a lelkesedéssel fogadta képviselőjét, melyet az, ugy kiváló egyénisége, mint mitködése által méltán kiérdemelt. A pályaudvartól kezdve a főutcán és főteren majd minden ház lobogó-díszlőt öltött, s több ház szőnyegekkel volt díszítve. A pályaudvart és az utakat, melyeken a képviselő elvonult, mindentől nagy közönség lepte el. A fogadtatásról és a nap eseményeiről alább közöljünk részletes tudósításainkat.

A fogadtatás Csabán.

Aradról a szabadelvű párt küldöttsége ifj. Kristyó János vezetése alatt a Makrai államvasúti üzemeltető szíveskedéséből rendelkezésre bocsátott külön szalonkocsiban utazott el a déli vonattal Csabára, hogy városunk országos képviselőjét már ott üdvözölje. A küldöttség tagjai voltak az elnökön kívül: ifj. Gutás János Mihály, Varjassy János, Arpad, Avarffy Ferenc, Dancs Ferenc, Bilkei Papp Mihály, Mittler Izidor, Pappos Béla báró, Barkó Ferenc, Tenner József, Bonts Gyula ur. A küldöttséggel Makrai államvasúti üzemeltető is ment, továbbá az államvasutaktól: Csathó Aurél, Kornácz Sándor, Korbuly József, Melosér felgyelök. Csabán nagyszámú előkelő kö-

zönség gyűlt az indóházba, s az aradi küldöttség körül foglalt állást, köztük Petróczy József és József esabai járásbíró is.

Pont egyegyed 3 órakor érkezett meg a budapesti vonat, melynek egyik szalonkocsijában utazott Falk Miksa dr. fia és Geiszt Károly kíséretében.

A kilépő képviselőt lelkes aránnyal fogadta a közönség, s az aradi küldöttség részéről ifj. Kristyó János üdvözölte a következőleg:

Nagyságos képviselő ur!

Örömmel teljesítjük polgártársaink ama bennünket kitüntető megbízatását, hogy már itt előre tolmácsoljuk azon nagyrabecsülésünket, a mely bizalmunkat, a melylyel irányában viseltettünk.

Itteni megjelenésünk nemcsak udvarias tisztelgés, hanem azon igaz rokonszenv s tisztelt kifolyása, mely mindyájunk kedvélét átlengli.

Isten hozta szeretett képviselő urat körünkbe, és legyen általunk öszintén üdvözölve.

Falk Miksa rövid válaszában megemlékezett öt év előtti első lejöveteléről, a mikor még kevés aradi barátja volt. Akkor kapott a jelenlegi küldöttség szónokától Aradon egy rózsát, melyet megörözött. A róza elhervadt, de illatát mintha ma is érezné, még pedig fokozódva. Közönségi legmelegebben, hogy idáig előbe fáradtak, s erre a küldöttség tagjaival kezelt öszított, bemutatván fiát, kit magával hozott.

Ezután a képviselő az aradi küldött séggel együtt felszálott az Aradról hozott szalonkocsiba, s a vonat a peronra gyűlt közönség éljenzése közben továbbment Arad felé. Kétegházánál azaz incidens fordult elő, hogy a kuaogotai ref. lelkész, a kit Banti pap néven ismer a világ, melegen üdvözölte Falkot a peronról, s Falk megköszönte a nem várt szíves üdvözlést. Megemlítjük még, hogy a vonatot Gyulányi államvasúti mérnök vezette.

A fogadtatás Aradon.

Már jóval a vonat érkezése előtt kezdet az indóházba gyűlekezni városunk polgárságának színe-java. A közönség a peront teljesen megtöltötte. Megjelent a fogadtatásra a városi törvényhatóság bizottság tagjainak tulajdoni száma, s az aradi szabadelvű párt nagy küldöttsége a rendező-bizottság tagjaival, melynek élén Adler Lipót dr. fáradozott. Ott voltak a többek között: Jánosy Domján dr. provincialis, Kunos Elek leyeumi igazgató, Szabó József tanítóképző igazgató, Ballay Adám minorita rendi házfőnök, Hász Sándor, Bing Vilmos, Antalfy Endre, Krivány János, Ház Alajos, Domány József, Grünwald Ferenc karnak. kamarai elnök, Wallfisch Armin, Lendvay Sándor, Neuman Daniél, Schöpfkess Ede, Stoll Károly, Bing Ede, Szontagh Gyula, Urbányi János főkapitány, Nikodém János, Somogyi László alkapitány, Weidenfeld István dr., Mitteleman Bódog stb.

Négy óra előtt néhány perozel rogzott be a budapesti vonat, s midőn Falk Miksa kísérelével kilépett, az egybegyűlték szünni nem akaró éljenzésben törtek ki.

Majd Jánosy Domján dr. provincialis lépett elő, s a következő üdvözölő beszédet mondotta:

Mélyen tisztelt képviselő ur!

A mily korszak alkotó volt városunk fejlődésére az Ön megválasztatása országos képviselőnké; a mily lelkesedéssel és odaadással karolja fel t. képviselő Ur városunk s minden lakosának ügyét, vallás, nemzeti, politikai nézeteltérés és vagyoni különbség nélkül, épen oly lelkesedéssel, és szeretettel fogadja Ont e város minden hájja különbség nélkül, valahányszor öket becses látogatásával megörvendeztetni.

Nem akarom ez alkalommal érdemeit méltatni, mélyen vannak azok szívünkbe vésvé. Erdemeinek felsorolását pótolja tehát a szeretet melege, a lelkesedés kitörő nyilvánulása, melyet Arad szab. kir. város minden lakosa szívóben éres és ajkain hordoz, mit velem kiált kisny és nagy, szegény és gazdag és e kiáltás nem lehet egyéb: Isten hozta, Isten éltesse Dr. Falk Miksa urat, városunk országos képviselőjét. Az e beszédet követő lelkes éljenzés leosillapulta után Falk Miksa körülbelül a következőket mondotta:

Tisztelt Uram! Egy régi latin életzabály azt mondja: ora et labor, azaz imádkozzál és dolgozzál. Ezt a mondást mai fogadtatásom alkalomával megfordítva tapasztalom. A ki Csabán üdvözölt, a a munkát képviseli, míg a rendőnök ur, a ki itt fogad, az imádság képviselője. Önök tehát először a munkához fognak, s ezután kéri rá az imát. Nem tudom, hogy ez eszandékosan történt-e, de helyesen történt. Csak az boldogul, a ki nem teszi előbe a kezét, hanem dolgozik és iparkodik. Ily értelemben fognak fel a jelzőt Aradváros polgárai, s én benső örömmel látom minden évben a haladást, melyet tesznek. En ezt jobban látom, mint önök, mert ritkábban látom ööket, csak egyszer egy évben, de szívem örömevel látom a folytonos haladást.

Engedjék kifejezmem azt a kedve óhaját, hogy haladjanak tovább is ily örvendetes módon, s tartassák fenn Arad városát azon rangon, mely máris elsővé teszi a főváros után. Engem pedig továbbra is tartassanak

meg szíves barátságukban. Aldja meg az Isten Arad városát és polgárait!

Óriási lelkesedés követte szeretett képviselőnk e néhány szavát, miközben ő a megjelentekkel szívélyesen kezelt öszított.

Ezután kocsikra szállottak, elől a rendező bizottság részéről Adler Lipót és Tenner Lajos, ezután Falk Miksa Jánosy Domján, Weidenfeld István, a többi kíséreti tagok.

A magánfogatoknak hossza sora következett ezután. Midőn Falk a fellebbegyűlt „Fehér kereszt” elő érkezett, az ott egybegyűlt közönség lelkesen megjelenezte. A leposztónál Salacs Gyula polgármester fogadta, s oszakharm egymást érték a látogatók, köztük Fábrián László főispán, Vógh Aurél főszékesbíró, Matavovszky Nándor dr. főorvos stb.

A beszámoló.

Ezalatt a „Fehér kereszt” napgyterme minden zugában, szívalósággal megtelt érdeklődő közönséggel, melyben városunk polgárságának legelőkelőbb öszályait láttuk képviselve, voltak sokan az ellenzéki pártok röli is.

Bonts Dóme a szabadelvűpárt elnöke délután 5 órakor megnyitván az ülést Bányi Albert báró elnöklété alatt egy Nikodém János, Bogdánffy Gergely, Grünwald Ferenc, Domány József és Bing Vilmos tagokból álló küldöttséget kért fel, hogy városunk megérkezett képviselőjét beszámoló beszédre megtartására meghívja.

A küldöttség elnöke Bányi Albert báró rövid beszéddel hívta meg a képviselőt, hangsúlyozva kiváló érdemeit. Falk feleletében kijelentte, hogy mindig örömezőn jön Aradra, hol most is édemán felül való szíves fogadtatásban részesült.

Midőn Falk Miksa a küldöttséggel a teremben megjelent, az óriási közönség hosszas, szűni nem akaró tapsal és éljenzéssel üdvözölte őt.

Majd Bonts Dóme elnök intézte hozzá a következő beszédet Nagyságos képviselő ur! Mélyen tisztelt barátunk!

Mindenkor örömmel, a szeretet a ragaszkodás, a megelégedés érzelével fogadjuk Nagyságodat valahányszor. Szerencsések vagyunk körünkben üdvözölhető. Most is ugyanezen érzelmeik hatnak minket át, de még fokozottabb mérvben, mert miután az előbbi országgyűlés ülésszak után a követlenl következett fontos, delegationalis munkálatok megakadályozták Nagyságodat választói közötti megjelenését — azt most választói iránti élelken figyelemmel és szeretettel fogva kipótolni kegyeskedett.

Nagyságod elfigyelme újabb bizonyítékát szolgáltatja annak, hogy Nagyságod ugyanezen érzelmeiket táplálja választói iránt, hogy a szeretet és ragaszkodás Nagyságod és választói között kölcsönös.

E nagybecsű kölcsönöség még inkább megállírdítja és megállandósítja közöttünk a kölcsönös bizalmat és azon viszonyt, mely köztünk fennáll: t. j. Arad szab. kir. város képviselői mandatumának bírsását!

A legőszintőbb s legelőkelőbb öhajtatunk, hogy városunk képviselői mandatumata hosszas éveken keresztül Nagyságod kezében legyen állandósítva. Ezen öhajtatunk és azon meggyőződésünk örszében, hogy úgy is lesz, — üdvözöljük Nagyságodat körünkben és kívánjuk, hogy a gondviselés Nagyságodat hazánk és városunk javára igen sokáig éltesse! (Hosszas lelkes éljenzés.)

Erre Falk Miksa általános figyelem és érdeklődés között, csaknem mind unatlan megújuló zajos helyeslések által megszakítva, tartotta meg nagyszabású beszámoló beszédét, melyet lapunk más helyén közlünk egész terjedelmében.

A beszédet követő lelkes éljenzés és taps csillapulta után Tenner Pál dr. a párt köszönetének a következő szép beszédben adott kifejezést:

Mélyen tisztelt képviselő ur! Nagyságos Uram!

Ötödször nyílt ma alkalma Arad sz. kir. város választó polgárainak szeretettel tisztelt képviselőjét körében üdvözölhetni és ezen alkalom épu, mint előző fényes tanujelöl adják azon bizalomnak és ragaszkodásnak, mely a választó polgárságot Nagyságodhoz köti.

Az országgyűlési képviselő feladata magasatos, de egyuttal erkölcsi felelőséggel, járó súlyos kötelességekkel is hord magában, midőn nagy nemzeti célok és közérdekek megoldásáról és megóvásáról van szó. Két szeresen nehéz és feladat ezen város képviselőjére nézve, ki állásánál fogva az általános érdekekkel párhuzamban haladó helyi érdekeknek is bürgő szívjöve.

A városok felvirágzása a magyar állam és nemzet felvirágzásával egyértelmű. Alkotmányos és társadalmi életünk ma már új pályába nyitott.

A régi megye, mint alkotmányunk rendithetetlen megörője és védője feladatát befejezte és eddigi vezérkeréjét az alkotásra hivatottabb városoknak átengeni készül. A városi polgárság kezébe van letelve hasánk kulturális és közigazgatási nagy építetékének jövője és mindenki, ki a városok fejlődését és felvirágzását előmozdítja egy-egy követ hord ezen pütelthez: az egész nemzet hálijára érdemes.

Nagyságod érintkezésünk első órájától fogva mai napig híven és buzgón felelt meg ezen kedtös feladatának. (Eljenzés.)

Fogadja mindezt, fogadja idejövetelét, az államférfiúi magasztalón álló beszámoló beszédőrt szívónk mélyéből származó hálaikat. (Eljenzés.) Fogadja rendithetetlen bizalmunk és ragaszkodásunk megújuló kifejezését. Eljen sokáig hasánk és városunk örömére! (Hosszas lelkes éljenzés és taps.)

Tenner hévvel előadott beszéde után ismét megújult a taps és éljenzés, s Falk Miksa a közönség lelkesedésének viharos nyilvánulása között haladt ki a teremből.

A bankett.

Este fél 9 órakor vette kezdetét a bankett ugyancsak a „Fehér kereszt” nagyteremben, több mint 200 terítették, a legdíszesebb társaság részvétele mellett.

Az asztal körül láttuk az aradi társaság színe-javát. A főhelyet Fábrián László főispán foglalta el, jobbján útt Falk Miksa, balján Cronenbold tábornok, ezután Salacs Gyula polgármester, Ormos Péter alispán, Ottó báty Károly törvényesbíró elnök, Eberhardt ezredes s a többi katonai parancsnokok, Vógh Aurél főszékesbíró, Krausz pénzügyigazgató, Vászárhegyi Béla, Varjassy József, Kunos Elek leyeumi igazgató, Hász Sándor ügyvédi kamarai elnök, Grünwald Ferenc kerek. kamarai elnök, Szatmáry Gyula főjegyző, Makrai államvasúti üzemeltető, Bonts Dóme a közjegyzői kamara elnöke, Varjassy Arpad kir. tanfelügyelő, Böhm Lajos al fomasfőnök Szontagh Gyula, Bing Vilmos és Ede, A Bray Lajos a keresk. akadémia igazgatója, Dietrich ör nagy hadbíró, Szabó József állami tani tőkéselő igazgató, Pekár Károly, Csathó Aurél, Daniél László, Bányi Albert báró, Lukácsy Miklós, Pálffy József kir. főmérnök, ifj. Kristyó János ipartestületi elnök, Bogdánffy Gergely, Domány József, Goldis János, Ballay Adám minorita házfőnök, Hamza Agoston, Papp Constantin, Fábrián Lajos, Avarffy Ferenc, Weidenfeld István, Adler Lipót, Antalfy Endre, Purcell Béla báró posta és táviratfőnök, Krivány János, Dancs Ferenc, Falk Ernő (a képviselő fia), Geiszt Károly a „Pester Lloyd” belmunkatársa, Eliás Armin, Bonts Gyula, Kosztolányi Imre, Kugler István, Tarjányi Vilmos, Marschall Lajos, Petrovics Arzén.

A terem igen csinosan és sok illésé volt díszítve, a falazat meután déli növényzettel. Az asztalok meg voltak hintve virágokkal, s megrakva virágtartókkal és vázakkal. A zenét a 33. gyalog-erred zenekara szolgáltatta Hülk a karmester vezetés alatt, a tapsot is kapott.

A menu a következő volt:

M E N U.

Arad, 25. octobere 1889.

Poissons: Fogas) saucos tartara. (Tick)
Boeuf: Boeuf braisé) garni saison
E o t i: Filet de boeuf) saucos malaga.
Faisan, Dindon, Canard
Balade meloé.
Farinago: Framboise) eréma.
Marsaqueton)
Fruita.V i n s: Ríling de Preaburg.
Ménes Ocsbnt.
Champagne: Devallere
et Comp. Epernay.

Mikor Falk Miksa a terembe ért dörög éljenzés fogadta. Mielőtt helyét elfoglalta volna, a főispán és a polgármester bemutatják a képviselőnek a hadsereg képviselőit.

Az első felköszöntőt Fábrián László főispán mondotta ő felségére a királyi és a felséges királyi családra. A felköszöntőt az egész társaság alva hallgatta meg és lelkesen megjelenezte.

Utána Varjassy József mondotta a következő felköszöntőt:
Tisztelt Uram! Valahányszor indíttatva éreztem magamat egy tünepelt férfiúért poharat emelni, mindannyiszor bizonyos elfogultság nyilvánult bennem, azon feltéves bekövetkeztetése miatt, hogy nem voltam hű tolmácsa azon érzelmeinek, melyek élő szíval való kifejezésére vállalkoztam. Az ily feladatnak általános megelégedésre szolgáló megoldása még nehezebbé válik akkor, midőn az illető egyén az országunk egyik legérdemesebb férfiai közé tartozik.

Csak hosszas tevékenységgel párosult vas következtetésű elvűség és kitünő államférfiúi képzettség virja ki azon piedestált, melyre a hálás nemzet egyes nagy hazafiakat feleml.

Szerintem a haza előtt szerzett érdemeik legnagyobb és legértékesebbje az, melynek birtokosa a bár elidegeníthetetlen és elválhatatlan, de azért mégis konfiskált alkotmányunk és nemzeti önállóságunk visszahódításának nagy munkáját, még az anyamóds és feltétlen engedelmességet követelt korszakban mint bátor és személyes szabadságának vezénytelésével mit sem tördőző elháracos megindította, a nemzeti szellem folytonos ébrentartása és a két oldalú szerződésen alapuló közigazgatás ismertetése által, a kivívott eredmények sikerét biztosította.

Most már a kölcsönös érdekek méltánylásával szabatosan körülírt nemzeti létünk olyan mint az örökzöld, változhatlan színűre szíllagára nézve.

Meg vagyunk győzve, hogy a tisztelt urak teljesen egyetértenek velem, ha mint ezen elsőrendű érdem birtokosát, dr. Falk Miksa urat, Arad szab. kir. város országgyűlési képviselőjét van szerencsém megnevezni, kire bűszkék vagyunk, de egyszersmind hálásak is hogy a legfontosabb és legkézenfekvőbb államiratok elkészítése és nagy elfoglaltsága mellett Aradnak nemcsak köz, hanem a magánosok jogos érdekeinek előmozdítását is minden alkalommal saivén hordozza.

Azért őszinte szívvel kívánjuk, hogy dr. Falk Miksa Arad szab. kir. város országgyűlési képviselője sokáig boldogul éljen!

Leikes, hosszantartó előzárás következtében az emelkedett hangú felkötést.

Falk Miksa erre azon kezdte beszédét, hogy mikor a mai beszéd után visszavolt az előzőbe, megvallja, megrémült hosszu és unalmas beszédjével. Törte a fejét, hogyan exkurálja azt. Egy adoma jutott eszébe miher Bécsben egy magyar a pinczértől kérdte az ételeket, s ennek ajánlatára rostélyt választott. A hus azonban élvezhetlenül kemény volt. Kérdi azután a pinczért, hogy miféle étel az? A pinczér mondja, hogy Eszterházy rostélyos. — Na feleli a magyar — bizonyosan az öreg Eszterházytól való. (Élénk derültség.) Nekik is az a mentse, hogy az a mai beszéd az öreg Falktól való. (Élénk ellenmondások.) Az öregszeg tezi fecsegéssel, unalmassá. (Tiltakozások.) A beszédéből azonban egyetmást mégis kifejtett, s ha mindent nem is, de egyet ki kell egészítenie. Azt mondta ugyanis, hogy nem magasztalhatja eléggé a főispán támogatását a királyi tábla ügyében. Pedig nemcsak ebben az ügyben tapasztalta a főispán támogatását, hanem tapasztalta mindenkor, valahányszor Arad megyéje és város érdekeinek felkarolásáról volt szó. (Élénk előzárás.) Nagy segélyre van a főispánnak az a jó tulajdonsága, hogy olyan szelíten, olyan jó képpel járul a miniszterekhez, s azoktól nem utasíthatják. Végre is meg lesz az, a mit olyan nagyon kér. Egy ilyen főispán szeren cselettség, kellemetlenség lehet a miniszterekre, de szerencsére a megyére és városra, melynek élén áll. Másik nagy érdeme, a mit nem is látunk, hogy nemcsak egy párt hozt a különböző pártok szívesen érintkeznek együtt a társadalmi téren. Est is a főispán engesztelőny modora hozta létre. Mindezeknél fogva szívvel kívánja, hogy Fábán László sokáig éljen! (Hosszas lelkes előzárás.)

Kézzel ezután Jánosy Demjén dr. a következő pohárköszöntőt mondotta:

Tisztelt Uram! A hatalom nem elég, hogy kormányokat tartson fel, a kormány létjoga, hatalma, a nemzet rokonszenvében van, azon alapul.

A mi mostani kormányunk — bár sok a rágalmazója, mégis közel két évtizede áll közügyünk élén, hová a nemzet bizalma, szeretete helyezte. Ezer kormányának a mi érdemünk, a mi szeretetünk, a mi ragaszkodásunk adta meg az erőt, a hatalmat! Legyen a mi szeretetünk mai nyilatkozata tatalmának és fenmaradásának újabb biztosítéka; s egy szívvel lélekkel kiáltunk: Eljen a szabadalv magyar királyi kormány, mint a trón és nemzet legőszintébb támogatója, nemzeti haisadásunk biztosítója. De midőn a kormányról szólnak, nem feledkezhetem meg azon férfúról sem, kit annyiszor gáncsolnak, kinek minden tényét balul ne értanék, magyarának; mint a haza és a trón első szolgáját; s miért? mert legtöbbet tesz, dolgozik, legtöbb méltatlanságot tűr a keresztényi lelkevel követi a sz. ama írás szavát, a ki tégedet követ dob, dob te azt kenyérral vissza!

De ez Uram nem bántja az ő nemes lelkét, ez nem bánt minket sem. Nagy szemlének alkotása Magyarországi fejlődés történetének egy-egy szakasza, ezt irigyeini lehet, de elvitatni nem. Es vajlon a világörtrénelem eseményeit és consequentiáit, a világháborút és az ált: luk teremtet viszonyokat megváltoztathatta-e egyesek hatalomra vágyó törekvése? Nem. Azért az ő ellene itt-ott a hatalom birtokáért ábitózik által intézett támadás ok nem lehet arra, hogy mi, akik ismerjük és mesterünknek eskintjük, elforduljunk tőle; mi megértjük nemes intentióit, nagyra becsüljük mint embert követjük mint politikus, fogyhangelug és lelkesedéssel, és én azt hiszem, nincs köztünk senki, a ki poharat ne emelne még egyszer a magas kormányra és annak élén Tiszta Kálmán miniszterrelök egészségére, kit az Isten sokáig éltesen!

E felkötést is élénk előzárás követte. Ezután Nikiódem János mondta a következő felkötést:

Ar ország biztonságának és erőjének egyik főbástyája a véderő, a hadsereg. Társadalmunk esen kiváló osztálya az ő lovagias szellemével rendezetű, szigorú, dirciplinájával, egyöntetű őszertartásdó-

ságával és ragyogó fényével képei az erőnk és a hatalomnak symbolumát. Valóban áldásos ezen a hivatás: védelmezni a hazát, a trónt, a polgári szabadságot és jogait! Öröködni ama kifogyhatlan kincsnek fölött, melyeket a gazdaság, az ipar s kereskedelem, a tudomány — általában kulturának elméi és kezei a közjóknak teremtenek, bővitenek, hogy gazdag legyen az ország és benne a honpolgár.

Poharamat emelem es uttal a vitézhadsereg, mely test a mi tükörből és vér a mi vértünk, kívánom, hogy a jó viszony köztünk fenntartassék, est mindkét részről jól értnék meg, mert az ellenség ólálkodik körülöttünk, kívánom és kívánjuk mindnyájan, hogy béke legyen, de ha kell kihúzni a kardot, kívánjuk, hogy dicsőség koszorúzza a zászlót, melyet szent erekyként a hazáért, a királyért és a közbiztonságért fentlobogat. — Minden tőszefoglalva poharamat emelem és pedig név szerint méltóságos Kronenbold Ferdinánd derék várparancsonk tábornok urra, kinek rokonszenves modra finom tapintata köztünk már is jótékony hatást gyakorol; s az Ur Isten őt haborítlanul és soká éltesse!

A hadseregre mondott e szép felkötést élénken megéltették és megtapsolták.

Kronenbold tábornok kelt fel erre, s egy nagy hatást keltett pohárköszöntőt mondott. Azon kezdte, hogy ők a hangulatos beszédéhez nem értenek, de a mi szívükön fekszik, azt kimondják, s az szívből is jön. Csak az imént történt, hogy Arad polgársága oly lelkesen fogadta a hazatért 33. gyalogezredet. Most is meghívta a hadsereg képviselőit e szép hazafis ünnepre, melyen Arad képviselőjét a kiváló államférfit, unnepli. Köszönetet mond a szives meghívásért. A hadsereg tagjai testvérei, fiai a polgárságnak. (Élénk előzárás és taps.) A magyarok a hadsereg küldelmeiben mindig dicső részt vettek. Kívánja, hogy es a tisz haza érdekeiben mindig lobogjon. Szólt esután még általános lelkesedést kelt a magyarok nyit lovagias jelleméről, s végül élteti a nemes szívt, loyális magyar nemzetet.

A tábornok szavai leirhatatlan lelkesedést keltettek.

Erre Avariffy Ferencz szólt fel a következőkben:

Csak néhány nap választ el ama ispozán ünnepélyességektől, melyek a szomszédos Csánádmegyében leszajlottak. Az őszinte igaz rokonszenven nyilvánult ott a nép ajkairól hosszantartó zengedezve főispánjuk 10 éves jubileumára.

E példa bizonyítja, hogy léteznek e magas állásban oly férfiak, kik habár nem a nép választottjai — s azoktól épen nem függenek, mégis megseretették — megkedveltetik magukat alattvalóikkal azok őszinte — igaz szeretetét bíriák, mintha azok választottjai volnának.

Ily férfiakat nem a magas kormány, az ég küldi a népek közé — az adminisztráció élére, hogy módjuk s alkalmunk legyen azok boldogulását s jó létét előmozdítani, s vezetni a népet a megelégedés útjára.

Ha ily férfiakért astán a nép „Hozsánát” sengedez s megelégedik a jeles férfú érdemeiről, az nemosak a nép, de az Isten szava is, mely áldja a hatalmas férfút mindama jókért, melyekkel alattvalói elárasztotta. Hatalmas férfút, isen a hatalmat, a mely hatalmat és tekintélyt nem csupán a hivatala biztosít részére, de önmaga is, mert ha létezik egy hivatalos állás, hol a hivatal tekintélye a személytől függ, lehet az mindenesetre a főispánúság. — Ez állás tekintélyét mindég az biztosítja önmagának — ki azt alattvalói megelégedésére viseli.

Mi szerencséseknak nevezhettük magunkat, midőn alig néhány év elteltével már is alkalmunk volt főispánunk áldásos működésével megismerkedni, kiről város, megye, sőt országserzte egy emlékeznek meg, hogy „Jó főispánunk” van.

E két szóban meg van minden mi az állás betöltéséhez kívánatik, a mi annak hatalmat, tekintélyt biztosít s i. bölcsesség, igazságosság, „jó szív”.

E főispánért emelem poharamat. Adja az ég, hogy a népek ajkairól még hosszú évek során át lehessen megye, és országserzte hallatni: Isten éltesse a mi „Jó főispánunkat.”

A főispán erre újból lelkesen éltették. Bing Vilmos szólt esután a következőkben:

Tisztelt uraim! En egy olyan férfura emelem poharamat, kinek fűvös működésének nyomait városunkban lépten nyomom látjuk, s kinek tiszta puritán jelleme mintaképp szolgálhat a polgári erényeknek; ez a férfú köztiszteltetben álló szeretett polgár-nyagunk.

A városoknak nagy feadatuk van, főleg hazánkban; ezek hivatva vannak, mint világitó tornyok a hazaszeretethez, a köz-

művelődésnek fényes sugarával az országot elárasztani, a művészet és tudomány vívmányaira megismertetni, hogy nemzetünk a többi nem.ettekkel lépést tartván, szeretett hazánk jólétét biztosítsa, felvirágzását előre mozdítsa.

Városunk hogyan teljesíti e fontos miszióját polgárnyagunk böles igazgatása alatt; bősen mondhatjuk, városunk széppül, képző intézeteink az ország legjobbjai közé soroztatnak, kereskedelmünk, iparunk fejlődik, mert a szabad forgalomnak soha gát nem vettetett: egy szóval Arad halad, és polgárnyagunk igazgatása mindig fényes korszakot képezend, városunknak történetében, melylyel nem csak városunknak, de szeretett hazánkunk nagy szolgálatot tesz. En tehát nemosak városunk vezetőjét, a polgárnyagot, hanem a tiszta hazaszeretettel átlángolt hazafit is ünneplem benne és szívem mélyéből kívánom: Isten éltesse sokáig! Eljen!

A polgármester nagy népszerűségét bizonyító előzárás követte e szavakat.

Falk Miksa éltette esután szelle mes felkötésűtőhöz/Arad polgárait. Sok felkötésűtő volt még s a mulatság még éjjélkor is tartott.

Meg kell még dicsérnünk a kitűnő me nut és a kifogyhatlan kiszolgálást.

KÜLFÖLD:

A szerb szekupitina őlései meglehetősen viharos folymatot vesznek. Egyelőre csak az igazolásoknál tartanak s a pártok mégis a leghevesebb küzdelemet folytatják egymás ellen, a mi különben nem meglepő, mert a választásokban tudvalevőleg a liberálisok alig huss mandátumot kaptak, míg a többiek mind a radikálisoknak jutottak. Most a törpe minoritása a leghevesebb vádak at emeli a kormány ellen (akár csak nálunk!) s azt mondja róla, hogy a választókra törvénytelen presziót gyakorolt. — A dologban csak az a különös, hogy éppen a Riasztos pártja támadja meg a kormányt melyet tudvalevőleg maga Riasztos nevezett ki s tart fenn most is, a mi pedig mindenesetre megittkőzést kelthet, ha azon vádak, melyekkel Riasztos hívei most illetik, csak részben is igazak. Egyébiránt a mostani viharon csak előjelei azon heves pártvitáknak, melyek a háiban a s után várhatók. A regnásség igyekezete, hogy a Milán-Nataliát a set a képviselőházban szóba ne hozassék, ugy látszik sikertelen volt, mert belgrádi hírek szerint ez a kinos egy valószínűleg már a felirati vita alkalmával élénk eszmecsere tárgya lesz Gladstone beszéde. Az angol szabadalvték szerdán Southportban nagy gyűlést tartottak, melyen a párt vezére Gladstone is megjelent s hosszszas beszédet mondott. Biztatja pártját s kijelentette, hogy nem sokára bekövetkezik az idő, midőn az angolok teljesíteni fogják Jorszag követeléseit. Azután áttért a külpolitikára s a mit mondott, az sajnos bizonyossága annak, hogy az egy angol államférfút a legutóbbi miniszterelnöksége id-jén tett keserű tapasztalások nem ábrándították ki előlétseiből. Ma is orosz világitásban látja a világ helyzetét, ma is éppen egy menydörög Törökország ellen s imént azt hirdeti, hogy Krétán és Armaniában törhetetlen állapotok uralkodnak. Ha Angliának nem lenne más dolga, mint a krétaiak és örmények szenvedéseivel foglalkozni, ugy érthetőnk Gladstone ez okoskodását. De tudvalevőleg az angoloknak egészen más bajai is vannak, legfontosabb életérdekeiket komoly veszélyek fenyegetik s így valóban meglepő, hogy Gladstone azon kérdéseket igyekszik napirendre hozni, melyek szerencsére ez idő szerint épen nem aktuálisak, máserést azonban egy idegen állam belügyeibe való jótalan beavatkozást jelen tenek. — Igazán különös, hogy Gladstone, aki annyira nemes elfoglaltságát tanusit az írek, az örmények, a krétaiak iránt, még eddig sohasem gondolt az oroszországi lengyelek szomorú sorsára vagy az üldözökre, melyeknek a csári birodalomban a protestánsok ki vannak téve. Már pedig ezek épen ugy megérdemlik a részvétet, mert még emberlenebb módon üldözöttek, mint az örmények vagy a krétaiak. Gladstone külpolitikai asprációi annál sajnosabbak, mert pártjának kilátásai folyton javulnak s csakugyan nem lehetetlen, hogy a jövő évben megbuktatja a Salisbury kormányt, melynek tudvalevőleg nincs szilárd többsége, hanem csak az ír kérdésben Gladstone-tól elvált, de máskülönbön szabadalvpárti ugynevezett unióniata töredék támogatásának köszöni fenmaradását.

LEGUJABB POSTA.

A szultán a hármaz szövetségben. Berlinpolitikai körökben tárgyalannak mondják a szultán állítólagos nyilatkozatát, hogy nem osatlakozik a hármaz szövetséghez, mert egy részről sem szolították még fel a szolításra.

Perhe fogott szerb lap. A államügyész vádat emelt a sabaosi „Libera” l. című újság szerkesztője ellen egy „Báró Thömmel” felirású cikiz küzdele miatt, melyben durván sértezte az osztrák-magyar követet s a osztrák-magyar uralkodó iránt tartozó tisztelget, a mi az új alkotmány értelmében égy tőbeintendő, mintha a saját királyát sértegte volna meg. Az emített lap szerkesztője a vakmerőségben annyira ment, hogy késznek nyi-

latkozott báró Thömmelről tett állításainak igazságát bebizonyítani.

Kossuth szász szenátor. Kossuth Lajosról egy velencei tavirat azt a hírt hozta, hogy a nagy hazafi Umberto király legközelebb olasz szenátorrá fogja kinevezni. Közölvén e hírt, kifejezték kételkedésüket; most jelenik, hogy Kossuth Lajos fogadta a Budapesti Hírlap levelezőjét és kijelentette előtte, hogy a szenátorrá való kinevezés híre ussens. De még ha lehetséges volna is, hogy őt e méltósággal megkínálják, nem fogadná el soha, mert holtáig nem mond le arról az eszméről, hogy a magyar haza fia, tehát idegen törvényhozában nem foglalhat helyet.

NAPTAR Október 28. Szombat. Róm. kath. naptár Dömösyr. — Prot. naptár: Amand. — Görög orosz naptár (okt. 14.): Paraszeke. — Nap köl 6 óra 37 peroskor, nyuszézik 4 óra 51 peroskor.

A „Kölcsey Egyesület” könyvtára (Szabadalvtér 1 sz.) a körszénének rendelésére áll kedden és szombaton d. u. 8-4 s pénteken 11-2 óra között.

HIREK. ARAD ÉS VIDÉKE.

Falk Miksa ma délelőtt látogatókat fogad, d. u. 1 órakor ebéden lesz vég h Aurél kir. tanácsos jóságigazgatónál. Este elmegy a színházba, azután pedig a „Fehér kereszt” termében rendezendő zene estélyre.

A zenesestély, mely ma este a „Fehér kereszt”-ben Falk tiszteletére rendezetik, a katona zene működik körsé. Részt vehet mindenki családijával együtt.

Az aradi 13 vértanu albuma. A „Kölcsey-Egyesület”-nek tegnapelőtt tartott választmányi ülésében a jegyző bejelentette az új tagokat, névszerint: Gunesevics Lajos, Hofbauer Lajos, Schöpkesz Ede dr., Róza Dezdó, Reich Károly, Grünwald Ferencz. Mindezek egyhangulag megválasztottak. Majd A n t o l i k Károly alelnök közli, hogy az ez idej felolvasási ciklust, mely igen érdekesnek ígérkezik, november 15-én véli megkezdhetni, mit a választmány helyeslő tudomásul vett. Ezután áttért a választmány az úlnének legfő itosabb és legérdekesebb részére. A n t o l i k Károly alelnök ugyanis indítványozza, hogy az aradi 13 vértanu szobrának leleplezése alkalmából szerkesszen és adjon ki a „Kölcsey-egyesület” egy díszes kiállítás album szerit, képes könyvet, mely az ország legnevesebb íróinak tollából eredő alkalmi cikkek mellett az összes adatokat kimerítően s kronologikus sorrendben magában foglalná a mely album egy tartalma, mint szemle és irányzatánál fogva a vértanuknak és ama gyászos napoknak valódi apoteozisa volna. A választmány nagy lelkesedéssel vési tudomásul ezen ép oly edőszert, mint az egyesület neve s hivatásához egy arant méltó vállalat tervezetét s azt teljesen magáévá teszi, meg lévén róla győződve, hogy egy díszes és nagy szabású, valamint beltrétekben is kitűnő mű által, mely az összes kiválóbb jelenkori írók műveit tartalmazná, Arad város és megye közönsége a vértanuk ércszobra mellett egy maradóan becsútrkölcsi emléket is állítand a dicsőben kimúlt vértanuk számára. Az indítvány egyhangu elfogadása mellett utasítatik az alelnök, hogy a terv kiviteléhez haladéktalanul hozzá lason. Az előleges költségek fedezésére a választmány 100 forintot engedélyezett; az album szerkesztésével pedig az alelnököt, a helyettes titkárt és a jegyzőt bízta meg.

Megerősített megyei határozat. A megyének azon határozatát, hogy a nyugdíjazások eszközölthetése eszéljából pótdatút vet ki, a helygymnizsterium helybenhagyta, s a jóváhagyó végzés tegnap reggel jött meg. Helybenhagyta a miniszterium a megye költségvégtesét is, azon egy tétel kivételével, mely a számvetők lakbér-emelését foglalja magában. A megtagadás indokolásában azt mondja a miniszterium, hogy más megyék számvetői kara sem élvez magasabb lakbér-javadalmazást.

Köszönő irat. Azon alkalomból, hogy az aradi siketnének a megyei tanitógyűlés alkalmából Szegeden megjelent tek s szives ellátásban részesültek, Jánosy Demjén dr. a magyarországi minoritarend főnöke, mint a siketnének iskolájának elnöke F e r e n c z i János egy elnökhoz a következő köszönő iratot küldötte; T. Elnök ur! Boboz József ur iskolánk igazgatótanítója jelen tést tévén, 6 növendékével f. é. szept. 28. és 29 ik napján Szegedre tett tanulmány utjáról; e jelentésűl alkalmam nyílt meg győződni a vezetése alatt álló egyesületnek a kirándulók iránti szives gondoskodásáról mely lehetővé tette azt, hogy idejüket a leghasznosabban tölthették és ismereteiket gyarapíthatták. Nemkülönbön örömmel értesültem a „Csongrád megyei tantestületek egyesületé” t. elnökségének azon kegyességéről, hogy a növendékek szá mára rendezett gyűléshez is tíz forinttal járult az egyesületi pénztár. Midőn a t.

tanitógyesületnek ezén, növendékeink iránt tanusított nemeslelkűségéért és áldozatkészségéért a felügyelő bizottságnak legőszintébb köszönetet fejezem ki, fogadjis egyszersmind t. elnök ur is színte nagy rabcsülessem kifejezését. Aradon, 1899. okt. 15.

Az ellenőrzési szemle, ma fejeztetik be a hadkötelesekre nézve Kirtics, Makó és Zsigmondháza községekkel az aradi vároban.

Rablógyilkosság. A hírhedt Kustély községből írják nekünk: Három Kustélyi földművelő, névszerint Skopu Juon, Korosa Vassille és Skogan Juon kedden este 8 órakor a faju kocsmájában mulatott. Mikor már meglehetősen b) voltak kapva, haza felé indultak. Mint első elbucszott Skopu, ki bement házába. Skogan magához hirta Korosát egy pohár pálinkára, és Korosa engedett a hívásnak. Később friss levegőre mentek a hegyen levő kertbe. Alig hogy Skogan és Korosa a kertbe lépett, Skogan kirántotta kését és a st Korosa szívébe dőfte. Ezután a pénztárczából kivette a 160 frtot, melyet Korosa ökreiért kapott és megszökött. Korosa rögtön meghalt, s holttestét meg az éjjel megtalálták. Az előjáróság bejelntette az esetet a verseczi járásbíroságnak, mely vizsgálóbizottságot küldött ki a tett színhelyére. A meggyilkolt nős és 3 gyermek atya volt. A gyilkos szintén nős és 4 gyermek atya. Főfoglalkozása a lopáson kívül eddig a hamistanuzás volt; egy pohárka pálinkáért kész volt akármiyen esküt letenni.

A fömlillós ternő. Sokszor írták már a lapok, hogy Farkas Menyhért dolgában be van fejezve a vizsgálát. Most ugy létezik, csakugyan be van fejezve s a vizsgálóbíró átteszi az iratokat az ügyészséghez. Az ügyészség Horváth Jenő temesvári kir. alügyész birta meg a vád indítványzával. E megbízás az államfőügyészség előtesis jóváhagyásával történt. A vizsgálát eredményének részleteit, tekintettel az államügyész által netán szükségesnek találandó kiegészítésekre, titokban tartják; a vizsgálát azonban a terhelő bizonyítékok olyan tömeget derítette ki, hogy a vádlottak tagadásra döröszta, elítélhetőség az őszertett bizonyítékok alapján, kétségtelen. A végtárgyalást alkalmasint már a jövő héten kitűzik.

Nagy betöréses lopást követtek el, mint Lugosról írják, a napokban Svoboda György kereskedő fiúlében, melyből 15 darab 10 forintost, 150 darab 5 forintost, 70 darab szét forintost és 39 darab régi huszast loptak el. A tolvajokat nyomonözik.

Színház.

A család öröme francia vígjáték mely stomban kerül előadásra Aradon új dongsz számba megy, mert a régibb időből való, Párisban 1858 évben a „Van deville” — színházban adatott először a pesti nemzeti színházban a 60 as években volt repertoire darab melyet Dourgois Anicet és Decourcelle jó névű francia írók írtak. A darab nem épen hosszú ugy hogy 9 óra eltűt végett ér, — ez okból egy magán jelenet. „Az eladólány” E Illés Lászlótól lesz előadva hozzá, Ha vas Arankától. — ez is most kerül először az aradi színházban előadásra.

Hivatások áróllyam

a budapesti áru- és értékek társasága 1899. évi október hó 25 éi.

Magyar aranyjárdék 6. sz.	101.10
Magyar papírjárdék 4.	96.75
magyar vasuti kölcsön	117.50
magyar keleti vasuti államkötvény 2. kib.	112.75
magyar keleti vasuti államkötvény 3. kib.	104.75
magyar földterhermentési kötvény	104.75
magyar földterhermentési kötv. sáradék	104.75
Temes-bánási földterhermentési kötvény	104.75
Temes-bánási földterhermentési kötv. sár.	104.75
Erdélyi földterhermentési kötvény	104.75
Horvát-szlavon földterhermentési kötvény	104.75
Magyar szőlőborsmárványi kötvény	99.75
Magyar nyarományi-sorsjegy-közlöny	140. —
Tiszszabályozásilés szegedi sorsjegy	127.50
Osztrák járadék papírban	85.00
Osztrák járadék esztűben	83. —
Osztrák járadék aranyban	100.75
1890-iki osztrák illasorsjegy	139. —
Osztrák-magyar bankrészevény	918. —
Magyar hitelbankrészevény	923.25
Osztrák hitelbankrészevény	808.90
Ca. és kl. arany	567. —
30 frankos arany (Napoleonkor)	9.46
Német birodalmi márka	58.35
London	119. —
30 márkás arany	11.98

Aradvárosi színház.

Évadelőlet 25. sz. Havibérlét 20. sz.
Szombaton október hó 26-án
adatik:
A család öröme.
Francia vígjáték.
SZEMÉLYEK:
Darusuel Hector — — — — — Császár Kálmán.
Silly György — — — — — Bihari Béla.
Beaulieu Oscar — — — — — Sas-vasi Esz.
Barmont asszony, Honriette — — — — —
anya — — — — — Bécs 6. Máty J.
Henriette, Silly György neje Follinszén.
Ceolte, leányuk — — — — — Angyal Illa.
Caroline, arszlánés — — — — — Bogátsi.
Kezdete 7 órakor, vége 10 óra órákor
Felsőbb szerkesztés:
HINDY ÁRPÁD.